

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

Kemalist Ulusçuluğun/Milliyetçiliğin İki Motivasyon

Kaynağı: Ekonomi Ve Tarih?

İhsan Ömer ATAGENÇ

**Korona Günlerinde; Ulus-Devlet, Egemenlik Ve
Prekarya Üzerine Düşünmek**

Muharrem ANIL

Ulus Devlet Bağlamında Çokkültürlülük ve Kimlik

Deniz Yüce

Milliyetçilik 4.0

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

**Küreselleşen Türk Ekonomisi'nde Milliyetçilik Nasıl
Uygulanmalıdır?**

Aykut Can KIZILDOĞAN

Amerikan Ergenekonu İşbaşında!

Sait KAYA

**Bir İktidar Stratejisi Olarak Gramsci'nin Mevzi Savaşı
Taktiği: Güncelliği Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**

Üzerine Bir Deneme

Kaan EROĞUZ

MİLLİ MÜCADELE'NİN YÜZÜNCÜ YILI

**Ömer Seyfeddin Ve Milliyetçilik
Düşüncesinin Çocuklara**

**Öğretilmesi Bağlamında Mektep
Çocuklarında Türklük Mefkuresi**

Adlı Eseri

Bünyamin TAN

Söyleşi:Gülgün Türkoğlu Pagy

İpek ESEN

**Kitap İncelemesi: E. J. Hobsbawm,
1870'den Günümüze Milletler ve**

**Milliyetçilik "Program, Mit
Gerçeklik"**

Doğacan BAŞARAN

Ankara

23 Nisan 2020

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

Mart-Nisan 2020 / Sayı 13

İki ayda bir çıkar.

anlikdersisi.com

Künye

Genel Yayın Yönetmeni:
Deniz YÜCE

İdari İşler Kurulu Başkanı:
Muharrem ANIL

Yayın Kurulu:
İhsan Ömer ATAGENÇ
Deniz YÜCE
Doğacan BAŞARAN
Muharrem ANIL
H. Tolga ARSLAN
Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Ankara Temsilcisi:
İpek ESEN

İstanbul Temsilcisi:
Berkay SEZER

Redaksiyon:
Beyza Selen ÇAVUŞ

Dizgi:
Furkan KAYABAŞI

İçindekiler

- 03** Sunuş
- 05** Kemalist Ulusçuluğun/Milliyetçiliğin İki Motivasyon Kaynağı: Ekonomi Ve Tarih?
İhsan Ömer ATAGENÇ
- 08** Korona Günlerinde; Ulus-Devlet, Egemenlik Ve Prekarya Üzerine Düşünmek
Muharrem ANIL
- 12** Ulus Devlet Bağlamında Çokkültürlülük ve Kimlik
Deniz Yüce
- 17** Milliyetçilik 4.0
Çağlar KUZLUKLUOĞLU
- 19** Küreselleşen Türk Ekonomisi'nde Milliyetçilik Nasıl Uygulanmalıdır?
Aykut Can KIZILDOĞAN
- 23** Amerikan Ergenekonu İşbaşında!
Sait KAYA
- 26** Bir İktidar Stratejisi Olarak Gramsci'nin Mevzi Savaşı Taktiği: Güncelliği Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Deneme
Kaan EROĞUZ
- 29** Ömer Seyfeddin Ve Milliyetçilik Düşüncesinin Çocuklara Öğretilmesi Bağlamında Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi Adlı Eseri
Bünyamin TAN
- 33** Söyleşi:Gülgün Türkoğlu Pagy
İpek ESEN
- 37** Kitap İncelemesi: E. J. Hobsbawm, 1870'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mit Gerçeklik"
Doğacan BAŞARAN

/anlikdersisi

Sunuş

Deniz YÜCE
Genel Yayın Yönetmeni

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşun 100. yılındayız. 100 yıllık süreç bizi, Milli Mücadele'yi bu meclisten alınan kararlarla yürüten bir liderden ve kadrodan, meclisi devre dışı bırakıp tek başına ülkeyi yönetmeye soyunan bir başkana ulaştırmıştır. Haklılığını ve meşruluğunu ulusunun egemenliğine dayandıran bir Türkiye'den geriye şimdilik bu tablo kalmıştır. Ulus egemenliği başkanın şahsında sembolik bir hal almıştır. Kaldırılan saltanat ve hilafet başkanda yeniden birleşmiş gibidir. Ulus iradesinin yansması olarak bahsedilen milli irade ise seçimden seçime ve sınırlı olarak gösterilebilir hale gelmiştir. Önüne konan düzen partileri dışında toplumun kendi iradesini ortaya koyamadığı bir siyasal düzen ve seçim sistemi oluşturulmuştur. Seçme herkesin hakkıyken seçilme sade vatandaşın hakkı olmaktan çıkmıştır. Yeniden yöneten ve yönetilen ayrımı oluşmuştur. Dolayısıyla seçilme yönetenlerin çevresindeki ayrıcalıklı azınlığa sunulmuştur. Bu ortamda ayrıcalıkların iradesi milletin iradesinin üzerine çıkmıştır. Sade vatandaşın oy vermek dışında hiçbir konuda iradesini yansıtamayacağı bir düzen kurulmuştur. Sendikalar, meslek örgütleri ve demokratik kitle örgütleri etkisizleştirilmiştir.

Takdir edersiniz ki mevcut durum demokratik olarak da adlandıramaz. Atatürk, cumhuriyetle demokrasiyi eşdeğer görmüş ve cumhuriyetin demokrasiyle taçlanması için çok çabalamıştır. Ne yazık ki Atatürk'ün demokrasi anlayışıyla siyasal İslamcıların demokrasi anlayışı birbirleriyle çatışmıştır. İslamcılar kendi saltanatlarını kurmak ve laik, demokratik cumhuriyeti ortadan kaldırmak için demokrasiyi araçsallaştırmıştır. Milli İradenin sembolü haline getirilen sandık, demokrasinin de sembolü olmuştur. Ancak bilinmelidir ki, demokratik altyapının sağlanmadığı ve kültürün oluşmadığı yerde birkaç araç demokrasinin varlığına kanıt olarak gösterilemez. Türkiye'de seçimlerin yapıyor olması demokrasinin kanıtı değil iktidarın kendini meşru gösterebilmesinin bir aracıdır.

Hukukun üstünlüğünün sağlanmadığı, yargı bağımsızlığının ve kuvvetler ayrılığının ortadan kaldırıldığı, laik toplum yerine tek mezhebinin ayrıcalıklı olarak temsil edildiği, ekonomik kaynakların halkın refahını artırmak yerine tarikat, cemaat ya da ayrıcalıklı azınlığa aktarıldığı, milli politikardan uzaklaşıp rövanşist ve ideolojik saplantılı politikaların uygulandığı, adaletsizliğin hüküm sürdüğü, temel yurttaşlık hakları ve anayasal hakların kullanılmadığı bir düzen ne ulusun iradesini temsil edebilir ne demokratik olarak adlandırılabilir.

2020'nin ilk sayısında "Nasıl bir cumhuriyet?" sorusunu cevaplamaya çalışmıştık. Bu sayımızda da milliyetçilik ilkesini konu edindik. Bendeniz bu

sayıda Çokkültürlülük ve kimlik meselesi üzerine bir yazı kaleme aldım. Yazının öne çıkan diğer iki noktası ise; ulus devlet ve yurttaşlık olmuştur. Bu iki kavramın hala geçerli olduğunu hatta savunulması gerektiğini düşünüyorum. Ömer Atagenç, Kemalizmin ulusçuluk anlayışını tarih ve ekonomi ekseninde ele aldı. Bu ulusçuluk düşüncesi iktisadi ve kalkınmacı bir temele sahiptir. Sıklıkla yapılanın aksine kültürel yönünden ziyade bu özellikleriyle öne çıkarılmıştır. Çağlar Kuzlukluoğlu “Milliyetçilik 4.0” başlıklı yazısında etnisite ve din meseleleriyle ilgili taleplerin, ilerleyen süreçte ulus devletten söz etmeye imkân bırakmayabileceği, ulusların insanca yaşam haklarının tehdit altında olduğu ve ana sorunlardan birinin prekaryanın oluşup büyümesi olduğuna dikkat çekmiştir. Muharrem Anıl, Ulus Devlet, Ege-menlik ve Prekarya üzerine düşüncelerini açıkladığı yazısında “Ama hangi milliyetçilik?” sorusunu yanıtlamıştır. Sait Kaya, Amerikan Ergenekonu İşbaşında! Başlıklı yazısını kaleme almıştır. Aykut Can Kızıldoğan ise “Küreselleşen Türk Ekonomisi’nde Milliyetçilik Nasıl Uygulanmalıdır?” sorusuyla bir süreç analizi gerçekleştirmiştir. Bünyamin Tan “Ömer Seyfeddin ve Milliyetçilik Düşüncesinin Çocuklara Öğretilmesi Bağlamında Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi Adlı Eseri” başlıklı makalesiyle dergimizin milliyetçilik konulu bu sayısında yer almıştır. Ayrıca Kaan Eroğuz, “ Bir İktidar Stratejisi Olarak Gramsci’nin Mevzi Savaşı Taktiği: Güncelliği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Deneme” yazısıyla sayımıza katkı sağlamıştır. Bu sayıdaki röportajımızı Özge İpek Esen, Gülgün Türkoğlu Pagy ile gerçekleştirdi. Kendisine çok teşekkür ediyoruz. Doğan Başaran ise; E. J. Hobsbawm’ın “1870’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik” kitabını sizler için inceledi.

Bu sayıyla birlikte Anlık Dergisi yayın hayatındaki 3. Yılına da doldurmuş oldu. Gerek bu sayımızda gerek önceki sayılarımızda elini taşın

altına koyarak katkı koyan, bizimle birlikte olan değerli hocalarımız başta olmak üzere emeği geçen bütün arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

İçinde bulunduğumuz olağanüstü durumda, Türk Milleti’nin sağduyusuna ve dayanışma ruhuna güveniyoruz. Umarım bir sonraki sayıya kadar ülkemizdeki durum kontrol altına alınabilmiş olur. Bu süreçte sağlık çalışanlarımız başta olmak üzere; biz evde kalsak da temel ihtiyaçlarımızı sağlamaya devam eden tüm çalışanlarımıza minnet borçluyuz. Ayrıca sosyal devletin bir gereği olarak çalışanlarımızın acil ihtiyaçlarının karşılanması ve hala çalışmak zorunda olan dar gelirli vatandaşlarımızın temel ihtiyaçlarının karşılanması için siyasal iktidar başta olmak üzere tüm yetkilileri göreve çağırıyoruz.

Güzel günlerde görüşmek dileğiyle, keyifli okumalar...

Kemalist Ulusçuluğun/ Milliyetçiliğin İki Motivasyon Kaynağı: Ekonomi Ve Tarih?

İhsan Ömer ATAGENÇ

Kemalizmin ulusçuluk/milliyetçilik anlayışına dair incelemelerdeki çoğu zaman gerektiği kadar üzerinde konuşulmayan bazı boyutları olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Bu yazıda ise ekonomi ve tarih eksenli boyutları üzerinden daha geniş bir perspektifte konuya bakılmaya çalışılacaktır.

Kemalizmin ulusçuluk anlayışına dair metinlerin çoğunluğu klasik anlamda bir millet olabilmenin kültürel boyutu ile çok daha fazla ilgilenmektedir. Başka bir ifadeyle ulusçuluk meselesi daha çok üst-yapısal saiklerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmadaki tarih boyutu da esas itibarıyla meselenin üst-yapısal bir meselesi gibi görünen tarih boyutuna değinecektir. Ancak tarih boyutu meselesine bir miktar daha derinlikli bakıldığı zaman yalnızca üst-yapısal temellere ait olmadığını da görmek mümkün olacaktır.

Kemalizmin ulusçuluk anlayışının motivasyonu olarak tarih meselesini düşündüğümüz zaman ilk akla gelen husus hiç şüphesiz “Türk Tarih Tezi” ve “Güneş Dil Teorisi” gibi metinler olacaktır. Kemalizmin yeni bir devleti ve ulusu kurarken elindeki temel araçlardan olan tarih tezinin en önemli iki sonucu olan bu metinlerin bize yansması bu çalışmaların amacının dışına taşan bir mahiyet kazanmıştır. Bu metinlerin ortaya çıkış amacına bakıldığı zaman karşımızda en belirgin olarak duran husus “Türklerin kökenini arama” ve “Türk ulusunu tarihsel bir zemine oturtma” olacaktır. Bu amacın ise Kemalizmin ulusçuluk anlayışının temelini oluşturduğunu iddia etmek bizi oldukça kolay bir sonuca ulaştıracaktır. Ancak, bu metinlerin ve Kemalizmin tarihe dair iddialarının bir sonuç olmaktan ziyade bir arayışın uğrakları olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir. Eğer Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu’nun kuruluşundaki bu çabanın bahsi geçen iki metnin ortaya çıkması ile sonlandığını ve Mustafa Kemal’in Türk tarihine dair tartışmalara son noktayı koyduğunu

düşünüyorsak bu bizi tarihe bilimsel bir temelden bakabilmekten epey uzaklaştıracaktır.

Meselenin Türklerin kökenlerini bulmaktan farklı bir amaca da hizmet ettiğine dikkat etmek gerekmektedir. Burada da Avrupa-merkezli tarih anlayışının, kabaca bir başka ifadeyle oryantlizmin, Kemalist ulusçuluğun ortaya çıkışındaki etkilerini de hesaba katmak gerekmektedir. Oryantalist tarih anlayışının dünyayı kabaca Doğu-Batı ekseninde ayırması ve Avrupa’nın kültür, dil ve din alanı dışında kalan toplumlarına yönelik pejoratif yaklaşımı süreç içinde kültürel, dilsel ve dinsel bir ayrımcılık biçimini almaya başlamıştır. Özellikle de Osmanlı Devleti’nin Avrupa içinde giderek ilerlemesi ve Avrupa’nın bu ilerleyiş karşısındaki politik tutumu kültürel alana da yansiyacak ve çoğumuzun aşına olduğu “barbarlık” ifadesi bir nefret söylemine dönüşecektir. Müslüman Türklerin Avrupalı imparatorlukların “doğal” yayılma alanları üzerinde kurduğu egemenliğin yarattığı rahatsızlık, Osmanlı Devleti’ni çökertmek için yapılan ekonomik ve politik baskının yanı sıra bu topraklarda yaşayan toplumun daha aşağı bir kültüre ait olduğu iddia edilerek kültürel bir baskının da önü açılmıştır. Yüksek bir kültüre sahip Avrupalılara karşılık olarak henüz medeniyetle tanışmamış Türklere karşı kazanılacak zafer aynı zamanda bir uygarlık savaşı olarak algılanmaya başlamıştır. Avrupa’da yalnızca sağ-muhafazakar eğilimli düşünürlerin değil marksizmin iki kurucusu Marx ve Engels’in “Doğu Sorunu” başlıklı derleme yazılarında da bu fikir önemli bir yer bulacaktır. Batı’nın ekonomik ve politik üstünlüğüne bağlı olarak gelişen kültürel etkisi de ilgili dönemde tarihe yön veren metinlerin büyük ölçüde Avrupa-merkezci ve yukarıda belirtilen niteliklere haiz bir biçimde yazılması sağlamıştır. Avrupa-merkezci tarih anlayışının “Doğu Sorunu” ekseninde Osmanlı Devleti’nin parçalanması ve Anadolu’nun paylaşılması için bir meşruiyet aracı olarak kullanıldığını

da bu noktada unutmamak gerekir.

Anadolu'da kurulan genç Cumhuriyetin de Avrupa-merkezci liğin olumsuz etkilerinden kurtulamadığını ifade etmek gerekir. 1856 Paris Barışı'ndan itibaren daha net bir biçimde gözükeceği üzere farklı içeriklerde de olsa Avrupa ile eşdeğer sayılabilmek için başta diplomatik olmak üzere pek çok adım atılmıştır. Osmanlı Devleti'nin çöküşünü yavaşlatmayan bu girişimler anti-emperyalist bir savaşla bu meselede yeni bir denge noktasına geldiği görülmektedir. Bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyeti politik ve ekonomik olarak rüşünü ispat eden adımlar atmasına karşılık yüzyıllardır süregelen bu eşitsiz ve ayrımcı bakışa karşılık olarak kendi alternatifini üretme ihtiyacı hissetmiştir. Marksizmin kuruluş sürecine dahi sirayet etmiş –fakat sonradan pek çok değişim geçirmiş- görüşlere kabaca göz atıldığı zaman dünya halklarının “tarihi” ve “tarihi olmayan” milletler olarak ikiye ayrıldığı görülecektir. Marx'ın bu basit kategorizasyonu oryantalist tarih anlatısının kültürel değil iktisadi temelde yeniden üretilmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakış açısından kastedilen husus ise Türklerin de içinde bulunduğu bazı toplumların gelecekte ve ilerleyecek kadar önemli bir tarihi ve kültürü olmadığına yönelik iddiadır.

Avrupa'nın 20. yüzyıl başı itibariyle halen dünyanın politik merkezi oluşu, Türkiye'nin de “Batı” ile yaşadığı ikircikli ilişkiler bu meselede bir cevap verilmesini de zorunlu kılmıştır. İşte “Türk Tarih Tezi” ve “Güneş Dil Teorisi” yalnızca basit bir biçimde Türklerin nereden geldiğini aramak ve dünyada kimlerin Türk olduğunu ispatlama çabasından öte Avrupa'nın kültürel ayrımcılığına karşı bir cevap niteliği de taşımaktadır. Cumhuriyet ile birlikte Anadolu'da dirilen bir ulusun yalnızca devlet olarak değil kültürel olarak da yaşama mücadelesini temsil etmektedir. Kemalist ulusçuluğun Avrupa'ya karşı

yalnızca politik olarak değil kültürel olarak da bir var olma mücadelesi olması ve dünyanın tüm ulusları ile eşit sayılma ihtiyacı tüm bu tarih çalışmalarının yapılmasındaki temel amaçlardan birini oluşturmaktadır. Dünyanın başat güçleri tarafından yok sayılmaya ve sürekli olarak ikinci sınıf insan muamelesi görmeye karşılık bir savunma hamlesi olarak tarih çalışmalarını değerlendirmek gerekir. Bahsi geçen her iki metne de yalnızca ulaştığı sonuçlar itibariyle değil Anadolu'da yeşeren bir ulusun köklü bir tarihe ve uygarlığa sahip olduğunu kanıtlama çabası olarak da bakmak gerekmektedir. Bu ilk husustan çıkarılacak sonuç Kemalist ulusçuluğun tarih eksensel motivasyonunun anti-emperyalist bir savaş mecburiyeti haricinde kendi varlığını dünya ölçeğinde savunma ve tüm toplumlarda eşdeğer olarak görme olarak okunabilmesidir.

İkinci husus ise ulusçuluk kavramının arkasındaki ekonomik motivasyonun temelleridir. Osmanlı Devleti'nin 1699 sonrasında itibaren yaşadığı çöküntü yalnızca toprakları kaybedilmesi değil aynı zamanda ülke ekonomisinin giderek daha da küçülmesi ve devletin Batı'ya bağımlı bir hale gelmesidir. 1838 Balta Limanı ve 1881 Muharrem Kararnamesi ile kurulan Düyun-ı Umumiye süreceği Osmanlı Devleti'nin yarı-sömürge haline gelmesini sağlamıştır. 1908'deki iktidar değişikliği ve İttihat Terakki'nin yönetime gelmesi ile birlikte cevabı aranan temel sorulardan biri devletin nasıl kurtarılacağı diğeri de bağımsız bir ekonomik modelin nasıl inşa edileceğidir. Geçmişte lütuf olarak verilen kapitülasyonların devletin son dönemine ağır imtiyazlar olarak yansması ve ekonominin dışa bağımlılığı İttihat ve Terakki'nin “milli iktisat” politikasını Alman iktisatçı List'ten etkilenen bir model üzerinden devlete uygulamaya çalışmıştır. Bağımsız bir ekonominin kurulması ve Batı'ya olan bağımlılığa son verilmesi İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e de yansımış ve Türkiye Cumhuriyeti hukuken kurulmadan

önce bir iktisat kongresi gerçekleştirilmiştir.

İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e kalan en önemli bakiyelerden biri hiç şüphesiz bağımsız bir ekonomik modelin inşa edilmesi olacaktır. Kemalist ulusçuluğun bir milletin var olma mücadelesi olarak resmedilmesi meselenin yalnızca bir boyutunu açıklar. Madalyonun diğer yüzünde ise kamuya ait olan toprakların ve kaynakların millileştirilmesinin bu noktada merkezi bir rol oynadığını söylemek gerekecektir. 1930'lu yıllara damga vuran “iktisat devleti” kavramı Türkiye'nin 1929 ekonomik bunalımı sonrasında sorunlarının çözümü noktasında ekonomiyi önceliklecektir. Atatürk'ün “Tam bağımsızlık ancak iktisadi bağımsızlıkla mümkündür.” ifadesinde somutlaştığı gibi bir milletin yeni kurulan bu Cumhuriyet rejimi içinde bağımsız yaşayabilmesi için temel ihtiyacı her türlü bağımlılık ilişkilerinden kurtulmuş bir ekonomi modeli inşa edebilmektedir. Bağımsız ulus- bağımsız ekonomi modeli 1920'li yıllara damgasını vuran ulusal kurtuluş mücadelesinin 1930'lardaki yansımalarıdır. Savaşın artık ekonomik sahada devam etmesi Kemalist ulusçuluk içindeki ekonomik boyutun hiçbir biçimde göz ardı edilmemesini gerektirmektedir. Kemalist ulusçuluğun iktisadi yönü ise başta Kadro dergisi olmak üzere 27 Mayıs sonrasında Yön dergisi ile birlikte Kemalist aydınların gündemindeki yerini korumaya devam etmiştir. İki savaş arası ve savaş sonrası dönemde de ekonomik unsurların belirleyici bir rol oynaması Kemalizmin ulusçuluk anlayışı kurulurken de “devletçilik” ilkesi kendi içeriğini bulurken de oldukça etkili olmuş ve altı okun bu iki önemli ilkesinin birbirinden ayıramayacak kadar kuvvetli bağlara sahip olmuştur. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalplerden gelen “iktisadi milliyetçilik” fikri Şevket Süreyyalardan Avcıoğullara geçerken “kalkınmacı” bir yaklaşımla dönemin koşulları itibariyle revize edilmiş ve “Milli Demokratik Kalkınma” alternatifinin

temelini oluşturmuştur.

Kemalist bir ulusçuluk tasavvur ederken yalnızca belirli bir yıl aralığına ve belirli olaylara hapsedilmekten ziyade meseleye daha geniş bir tarihsel perspektiften bakılması elzemdir. Bu bağlamda ulusçuluğu yalnızca üst-yapısal eksende bir idealizm olarak tanımlandığı zaman dönemin siyasal pratiği ve Kemalizmin gelecek projeksiyonu içinde fazla bir yer işgal etmeyecektir. Kemalist ulusçuluk bir çözümün anahtarı ise çok daha derinlikli bir bakış açısının geliştirilmesine ve sadece duygulara değil toplumsal olgulara ve günün gerçekliğine hitap edecek şekilde analiz edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ulusçuluk fikrinin alışlagelmiş kültürel motivasyonları bir model ve gelecek inşasının içeriğini kurarken değil bunu eyleme geçirirken ihtiyaç duyulacak dinamizm için daha çok lazım olacaktır.

Korona Günlerinde; Ulus-Devlet, Egemenlik Ve Prekarya Üzerine Düşünmek

Muharrem ANIL

Tüm dünya bir süredir CO-VID-19 virüs salgını ile panik olmuş bir halde mücadele etmeye uğraşılıyor. Alınan tüm tedbirlere rağmen şu ana kadar salgının önü alınabilmiş gibi gözüküyor ve elbette salgının toplumsal ve iktisadi etkileri, pek çok çevrede küreselleşme, neo-liberalizm ve kapitalizmin de tartışma konusu haline gelmesini sağlamış durumda.

Bu noktada, ülkemizin de salgını iliklerine kadar hissettiği şu günlerde, hem de dergimizin Kemalist Milliyetçilik ilkesini işlediği sayımızda, salgının ulusumuz üzerindeki etkilerini de göz önüne alarak bir milliyetçilik değerlendirmesi yapmak bize lazımdır.

Mülk kimindir veya ulus-devlet nedir?

Küreselleşme olgusu sonucu üzerine çeşitli tartışmalar yapılmakta olsa da, iki yüzyıldan beridir dünyamız temel yapıtaşını ulus-devletlerin oluşturduğu bir dünyadır.

Ulus-devleti, basitçe, egemenliğin ulusal bir hükümet tarafından kullanıldığı ve ilkesel olarak tüm yurttaşların bu egemenliğin kullanımına formel bir eşitlikle katılım sağladığı siyasi bir sistem şeklinde tanımlamak mümkündür.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, ulus-devlet, “egemenlik hakkı” sorunsalına verilmiş bir cevaptır. Ve egemenliği, kuşku götürmez bir biçimde ulusa ve onu kullanma yetkisini ulusun eşit siyasi katılım ile belirlediği temsilcilerine vermektedir.

Egemenliğin; tanrılar, tanrı-krallar, tanrının sözcüleri, türlü despotlar, aristokrasi ve sömürgeciler tarafından alı konulduğu uzun çağların sonunda, nihayet –başkaldırı ile- uluslar, egemenliklerini bu türlü gasıpların elinden almayı başarmış ve böylece ulus-devletler de ortaya çıkma imkanı bulmuştur.

Cumhuriyetimizin kuruluşu aşamasında Kemal Atatürk, saltanatın kaldırılması tartışmaları esnasında bu durumu açık bir biçimde özetlemiştir:

“Egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, ilim icabıdır diye; görüşme ile, münakaşa ile verilmez. Egemenlik, saltanat kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlıları, zorla Türk milleti'nin egemenlik ve saltanatına el koymuşlardı; bu musallat olmalarını altı asırdan beri devam ettirmişlerdi. Şimdi de, Türk Milleti bu mütecevizlerin hadlerini ihtar ederek, egemenlik ve saltanatını, isyan ederek kendi eline açıkça almış bulunuyor.”

Zira, Türk Kurtuluş Savaşı, işgalcilere ve Büyük Türk Devrimi ise halife-sultana karşı Türk Ulusu'nun egemenliğini koruyan ve kurttan; böylece Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletini teşkil eden bir hareket olarak, yukarıda ifade ettiğimiz başkaldırıya güzel bir örnektir.

Peki ama, ulusun sahip olduğunu belirttiğimiz bu egemenlik neyin üzerinedir? Ulus-devletin varoluşunun gerçek nüvesi nedir?

Tarihin bir cilvesi olarak, İngilizce'de, tıpkı Arapça'da ve Arapça'dan dilimize geçen kullanımında da olduğu gibi; devlet (state) ile mülk (estate) aynı kökenden türemiş sözcüklerdir. Hükümdar anlamında da kullanılan “melik” ve yurt anlamında kullandığımız “memleket” sözcükleri de yine bu mülk sözcüğünden türemiştir. Bu örnek, yurt (memleket), devlet (mülk) ve hükümdar (melik) arasındaki ilişkiyi betimlemek açısından oldukça elverişlidir.

Ortada birbirinden ayrılmaz şekilde bir yurt –sınırları belirlenmiş bir toprak parçası-, bir devlet –yurt üzerindeki egemenliğin sağlanması için oluşturulmuş bir aygıt- ve bir hükümdar –yurt üzerindeki egemenliği sağlamak için oluşturulan devlet

aygıtı üzerinde iradeye sahip varlık bulunmaktadır. Ulus-devlet, yurt üzerinde egemenliğini sağlamak için devlet teşkil eden, bu irade sahibi varlık olarak “ulus”u tanımlayan yapıdır.

Bu anlayışa göre “Mülk, ulusundur!”. Bir ulusun varoluşu için hayati öneme sahip bulunan; yurt ve devletin sahip olduğu tüm imkan, fayda ve zenginlikten istifade etmek ve bunlar üzerinde tam bağımsız bir biçimde inisiyatif kullanmak, yalnız ve yalnız bu yurt ve devlet üzerinde egemenlik hakkında sahip olan ulusun ve onun eşit üyelerinin hakkıdır.

Olmaya devlet cihanda, bir nefes sıhhat gibi...

“Koşulların eşitliği –mülk sahibinin kulağını tırmalayan bir dogma, hasta döşeğindeki fakara için teskin edici bir hakikat, cerrahın neşterindeki korkunç gerçek olan koşulların eşitliği- siyasi, toplumsal ve sınıai düzene aktarıldığında aldatıcı bir kuruntudan, cazip bir tuzaktan, şeytani bir ayartıdan ibaret kalır.”

Pierre-Joseph Proudhon

Louis Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları isimli başyapıtında; devletin temel işlevini; burjuvazi ve müttefiklerinin verdikleri sınıf mücadelesinde egemen sınıfların hizmetindeki baskıcı müdahale ve yürütme gücü şeklinde tanımlamakta ve şöyle demektedir:

“Devletin başı egemen sınıfın birliğini ve iradesini temsil eder, egemen sınıfın genel çıkarlarının, bu sınıfın kendi üyelerinin ya da fraksiyonlarının tikel çıkarları karşısında zafere ulaşmasını sağlayabilecek otoriteyi temsil eder.” [...] “Hükümet, egemen sınıfın siyasetini yürütür; idare ise hükümetin emirlerine uyarak bu siyaseti en ince ayrıntısına varıncaya dek uygular.”

Althusser’in bu tespitini bir kenara not etmek ve ciddiyetle üzerine düşünmekte fayda vardır. Zira, modern ulus-devlet 19. Yüzyıl Av-

rupası’nda ilk örneklerini vermiş ve -Marksist terminoloji ile ifade edersek- “burjuva devrimleri” sonucunda ilk kez hayat bulmuştur. Sanayi Devrimi ile 18 ve 19. Yüzyılda iktisadi koşullarda yaşanan değişiklik, sosyal ve siyasal koşulların da değişmesini zorunlu kılmış ve burjuva sınıfı önderliğinde gerçekleşen halk hareketleri ile Avrupa’da uluslar, yurt ve devlet üzerindeki egemenliği despot, ruhban ve aristokrasiden almaya başlamıştır.

Althusser’in yukarıda vurguladığı nokta ise esasında şu soruyu izaha yöneliktir: Ulus-devletler üzerinde gerçek egemenler uluslar mıdır? Yoksa, burjuvazi, ulus-devletlerin ortaya çıkmasına öncülük ederken, aslında despot, ruhban ve aristokrasiden kendisine bir egemenlik devrini mi gerçekleştirmiştir?

Buna, bütünüyle “evet” demek mümkün değildir. Zira, ulus-devletlerin ortaya çıkışlarındaki hikayenin devamı da vardır. 20. Yüzyıl boyunca, endüstrileşmede geri kalmış ve böylece sömürge konumuna düşmüş uluslar, egemenlikleri altında buldukları sömürgeci devletlere karşı birer birer ayaklanarak kendi ulus-devletlerini kurmuş ve böylece bugün içerisinde yaşadığımız, temel birimi ulus-devletler olan dünya düzeninin ortaya çıkarmışlardır. Bu bakımdan; ulus-devletlerin ortaya çıkışında “burjuva devrimleri”nin yanına, “ulusal kurtuluş hareketleri”ni de eklemek gerekecektir.

Ulusal kurtuluş hareketleri, sömürgeci devletler karşısında, kendi uluslarındaki endüstriyel geri kalmışlığın farkında olup, hemen hemen tamamında bağımsızlık sonrası endüstriyel kalkınma çabalarının başladığı görülmektedir. Kapitalist veya sosyalist metotlardan hangisiyle olursa olsun, 19. ye 20. yüzyıllar boyunca endüstrileşme tüm dünya çapında genişlemiş ve ulus-devletler bu genişlemenin başlıca aktörleri olmuşlardır.

20. yüzyılın sonuna geldiğinin

de, sosyalist rejimlerin büyük ölçüde tasfiyesi ile iki kutuplu dünya sonlanmış ve liberal kapitalizm muzaffer bir eda ile adına “küreselleşme” denilen süreçte tüm ulus-devletlerin yegane sistemi haline dönüşmeye başlamıştır.

Burjuvazi, elbette liberal kapitalist sistemin oyun kurucu olarak temel aktörü ve egemen sınıfıdır. Bu bakımdan, içerisinde bulunduğumuz 21. Yüzyılın genel manzarası, Althusser’in önermesinde haklı olduğu izlenimini destekler niteliktedir.

Bu açıdan dünya genelinde yayılan, yüz binlerce insanın enfekte olduğu ve binlercesinin hayatını kaybettiği COVID-19 virüsü salgını, bir nevi turnusol vazifesi görmektedir.

Neo-liberal politikaların hararetle uygulandığı ve kapitalist sistemin büyük gelişme gösterdiği ve dünyanın en ileri bölgeleri konumundaki ABD, Avrupa ve Doğu Asya’da virüsün hızlı yayılımı, önlenememesi, ölümler, yağma, stokçuluk, kara borsacılık, sosyal güvenlik sistemlerinin kapsamı, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, organizasyon eksikliği ile ortaya çıkan trajedi ve buna rağmen devletlerin öncelikli kaygısının “piyasa” olması ve halk sağlığına yönelik tüm tedbirlerin gelip ekonomik faktörlerde kilitlenmesi... Benzer şekilde, yurdumuzda da açıklanan önlem paketinde sermayedar ve işverene milyarlarca liralık destekler konu edilirken, halkın payına sabır ve duanın düşmüş olması, küresel ve yerel ölçekte Althusser’in önermesini haklı çıkaran misallerdir.

Neo-liberal dönem boyunca dünya genelinde sosyal devlet ve çalışan hakları yavaş yavaş daraltılırken, prekarya dediğimiz güvencesiz, beklentisiz ve günübirlik kazanca dayalı çalışanlar sınıfı sürekli olarak genişlemiştir. Ve bugün, iş piyasasının “emek” tarafının en büyük kısmını oluşturmaktadır. Salgının yoğun olarak yaşandığı ABD, Avrupa ve Doğu Asya’da -ve yurdumuzda da- emek pi-

yasasının çoğunluğu artık proletarya değil prekaryadır. Bu, aynı zamanda ulusları teşkil eden nüfusun büyük kesiminin geçimini ve hayatta kalma çabasını prekaryalık ile sürdürdüğü anlamına da gelmektedir.

Bireyler bazında, sosyal izolasyon gibi katı bir uygulama başta olmak üzere, iyi beslenme ve yüksek hijyen gibi içinde yaşadığımız kapitalist dünyada oldukça maliyetli olan tedbirleri gerektiren, COVID-19 salgını karşısında, geçimini güvence-siz, beklentisiz ve günübürlük yollarla kazanan prekaryanın bu şekilde hayatta kalması mümkün müdür?

Ulusal ve uluslararası ölçekte ise; her türlü iş ve ilişkide yegane erek olarak sürekli ve yüksek karı belirleyen, bireysel eylemi esas tutan ve zayıf olanın elenmesi mantığına göre işleyen bir sistemden; salgınla karşı karşıya kalan ulusların asgari ihtiyaçlarının adil bir biçimde bölüştürülmesi, ihtiyaç sahiplerinin tamamına gerekli sağlık hizmetlerinin verilmesi, sosyal izolasyon ile birlikte herkes için iyi beslenme ve yüksek hijyen maliyetlerini karşılama imkanı sağlaması ve tüm bu kolektif organizasyonu gerçekleştirebilmesi beklenebilir mi?

COVID-19 ile mücadelede devletlerin ve hükümetlerin bunca bocalaması ve halkların menfaatlerinden –hatta ulusal sağlık ve hayatta kalma çabasından- önce, piyasa ve burjuvazinin iyiliğine yönelik tedbirler getirmeleri, ulus-devletlerdeki egemenliğin gerçekten -retorikte olduğu şekilde- uluslarda mı olduğu konusunda soru işaretlerini derinleştirmektedir.

Ama Hangi Milliyetçilik?

*“Cumhuriyet, kimsesizlerin kimsesidir.”
M. Kemal Atatürk*

Yazımızın bir önceki kısmında, ulus-devletlerin ortaya çıkış hikayesinde 20. yüzyılda gerçekleşen ulusal kurtuluş hareketlerinden bah-

setmiştik. Bu bakımdan bize göre; Kemalizm bir ulusal kurtuluş hareketi ideolojisi olup, Türk Kurtuluş Savaşı ve ardından gerçekleşen Büyük Türk Devrimi, bütünüyle bir ulusal kurtuluş hareketidir.

Bu hareket ile, Türk yurdu ve Türk devleti üzerindeki egemenlik, işgalci sömürge güçlerinin tecavüzünden korunmuş, akabinde ise halife-sultanın alıkoymasından kurtarılarak ulusa devredilmiştir.

Ayrıca geçen yüz yıl boyunca, neredeyse tüm ulusal kurtuluş hareketlerinde görülen bilince uygun şekilde, Türkiye'nin de endüstriyel gerikalmışlığının farkında olarak hızla bir kalkınma programı uygulamaya konulmuş ve endüstrileşme çalışmaları hızlı bir şekilde hayata geçirilmiştir. Neticesinde bugün Türkiye, BM ve IMF tarafından “sanayileşmiş ülke” olarak sınıflandırılmaktadır.

21. yüzyıl itibarıyla Türkiye'nin küresel kapitalist sisteme entegre olduğu ve oldukça neo-liberal bir iktisadi program ile idare edildiği su götürmez birer gerçekliktir.

Bunun sonucundaysa; işçilerinden sadece 10%'unun sendika üyesi olduğu ve yarıya yakının asgari ücretle çalıştığı ülkemizde; günübürlük işler ile geçimini sağlayan, mesleki aidiyetten yoksun, büyük ölçüde borçlu, yaptığı işin niteliğini aşan derecede eğitim almış, güvencesiz ve bilinçsiz bir sınıf olarak prekaryanın genişlediğini söylemek mümkündür.

Yine, yurdumuzda sosyal eşitsizlik büyük ölçüde artmıştır. Siyasi temsiliyet başta olmak üzere, yurdun ve devletin imkan, fayda ve zenginliği büyük ölçüde, ayrıcalıklı bir azınlık tarafından kendi hayırlarına işletilmektedir.

COVID-19 salgını ile su yüzüne çıkan en büyük gerçeklerden birisi de budur. Salgın ile mücadele için en önemli tedbir olarak halka öğütlenen sosyal izolasyona karşın; büyük

çoğunluğu yukarıda betimlediğimiz prekaryalık koşullarında bulunan vatandaşın bağımsızlık sistemini güçlü tutmak için iyi beslenme ve virüsten korunmak için yüksek hijyen gibi temel ihtiyacını nasıl karşılayacağına dair ise sorumlular tarafından en ufak bir görüş beyan edilmemekte, sanki sosyal izolasyon ile vatandaş nezdinde oluşacak en büyük mesele can sıkıntısı ve karamsarlık gibi, sabır ve dua tavsiyesinde bulunulmaktadır. Böylece halk, hayatta kalmak üzerine bir ikileme düşürülmekte; salgın hastalık ile açlık arasında “ölümlerden ölüm beğenmeye” zorlanmaktadır.

Oysa, Uğur Mumcu'nun ifadesi ile:

“Kurtuluş Savaşı, Türk milliyetçiliğinin de temelini atmıştır. Bu milliyetçiliğin temelinde, anti-emperyalist bir kavgaın ulusal heyecanı ve bilinci yatmaktadır. Bu milliyetçilik, ulusal sınırlar içinde yaşayan herkesin, ırk, din, dil, sınıf ve düşünce ayrımı gözetmeksizin, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine kavuşturulmasını gerektirir.”

Yüz yıl önce emperyalist ve despotu silkeleyerek, bunların gasp ettikleri egemenliği ulusa devreden ve bu egemenlik hakkı konusunda en net tavır olan milliyetçiliği temel ilkelerinden biri olarak belirleyen Kemalistler için, yukarıda ifade ettiğimiz, bu ikircikli hali hoş karşılamak mümkün değildir.

Daha önceki yazılarımızda da ifade ettiğimiz gibi; 21. yüzyılda bugün ulus ile egemenliği arasında dört sömürü odağı bulunmaktadır: emperyalist, despot, komprador ve ruhban. Bu noktada, müdafaa-i hukuku yani hakların savunusunu esas alan milliyetçi ve halkçı bir tavrın ortaya konulması; gerçek anlamda özgür ve egemen, kalkınmış, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine erişmiş, müreffeh, mutlu ve sağlıklı bir ulus tasarımı için gereklidir.

Bilhassa, egemenliğin gerçek anlamda ulusa devredilmesi için, varolan sosyal eşitsizlik ve güvencesizliğin ortadan kaldırılması zaruridir. Aksi, halde egemenlik hususunda Proudhon'un şu sorusunun muhatapları tarafından cevaplandırılması gerekecektir:

“Niçin servetten gelen imtiyazların ortadan kalkmasını mevki ve soy imtiyazlarının ortadan kalkması gibi istemiyorlar?”

Yurdun ve devletin imkan, fayda ve zenginliğine çöreklenmiş olan ayrıcalıklı kesimlerin; ulus ile aynı kaygıları taşıdıkları, ulusu temsil ettikleri ve ulusun egemenlik haklarının paydaşı oldukları iddia edilemez. Zira, Althusser'in de altını çizdiği şekilde, “Halkın mücadelelerini paylaşmayan halk olamaz.”

Buna göre; bugün milliyetçilerin geldikleri noktada bir karara varmaları gereklidir: Halkın yaşam kavgasına omuz vererek; güvencesizliğin, sosyal eşitsizliğin, sömürünün ve yoksulluğun ortadan kaldırılması ve ulusal egemenliğin gerçek anlamda tesis edilmesi için; emperyalist, despot, komprador ve ruhbanaya karşı “hakların savunmasında” mı bulunulacaktır? Yoksa, bir takım edebiyatın, mitolojik takıntıların ve mağrur bürülenmelerin fantezisi ile mi meşgul olunacaktır?

Bizce, Kemalistler için bunun cevabı bellidir: Mumcu'nun belirttiği gibi, “Halkın yaşam kavgasına sırt çevirmiş olanlar milliyetçi değildirler.”

Bugün, halkımız bir ölüm-kalım kavgası içerisindeyken, milliyetçilerin mücadele zemini; millete ait olan ulusal egemenliği, yurdun ve devletin imkan, fayda ve zenginliğini gasp eden odakların tam karşısında olmalıdır. Sömürüye, güvencesizliğe ve sosyal eşitsizliğe karşı verilecek mücadele, bugünün koşullarında gerçek anlamda anti-emperyalist, milliyetçi ve halkçı bir mücadele olacaktır. Ve milliyetçiliğin en büyük gayesi

olan ulusal egemenliğin tam olarak tesisi, sadece bu sömürü, güvencesizlik ve sosyal eşitsizlik çarpıklığının ortadan kaldırılması ile mümkündür. Yine Mumcu'nun ifadesi ile;

“Milliyetçilik, ülkesinin halkını iç ve dış sömürücülerin ahtapot kollarından kurtarmak isteyenlerin ülkesüdür. Halkçılık ise, milliyetçiliğin toplumsal yönünü belirler. Milliyetçi olmayan bir halkçılık olamaz. Ancak, halkçı olmayan bir milliyetçiliğin de söz konusu olmaması gerekir. Halkçı olmayan bir milliyetçilik, sadece bir siyasi dolandırıcılık konusudur ve adı faşizmdir.”

Ulusumuzun, -büyük bir yüreklilikle- bir yandan ekonomik kriz ve bir yandan da COVID-19 virüs salgını ile mücadele ettiği şu günlerde; Kemalistlerin, Türk milliyetçilerinin yüreğinde yanan yegane özlem ateşi: Cumhuriyet'imizin, kimsesizlerin kimsesi olduğu bir düzenin tesisidir.

Ulus Devlet Bağlamında Çokkültürlülük ve Kimlik

Deniz Yüce

Cumhuriyetçilik sayısındaki yazıda “Nasıl bir cumhuriyet?” sorusunu yanıtlamaya çalışırken asgari müştereklerin çerçevesini çizmeye çalışmışım. Bu yazıda ise, cumhuriyetçilik konusunda bir parantez açıp kısaca değindiğim çokkültürlülük meselesini Türkiye özelinde kimlik ve ulus-devlet bağlamında değerlendirmeye çalışacağım. Yazının odak noktası çokkültürlülük ve kimlik olacağı için uzun uzun milliyetçilik tanımı yapmayacağım. Bu yazı, önceki sayıda asgari müşterek olarak belirttiğim “laik, hukukun üstünlüğünün kabul edildiği, kuvvetler ayrılığının benimsendiği, anayasal ve demokratik (özgürlükçü ve çoğulcu) Cumhuriyet’le yönetilen bir ulus devlet” noktasına farklı bir bağlamdan ulaşma denemesi olacaktır.

Çokkültürlülük politikaların ortaya çıkışının farklı sebepleri olmuştur. Her ülkenin kendi özgün koşullarına göre ürettiği çözümler vardır. Dolayısıyla ülkelerin ve politikalarının birbirleriyle karşılaştırılmaları doğru sonuçlar vermemektedir. Yeri geldikçe bazı örneklerle bunları da ortaya koymaya çalışacağım.

Çokkültürlülüğün başlangıç noktalarından biri ulus-devletin aşındığı tezidir. Ulus devletin aşınmasındaki etkenlerden en önemlileri arasında küreselleşme, neoliberalizmin kimlikçi politikaları daha doğrusu neoliberal ekonomik politikaların üst yapısının oluşturulması çabası, mikro milliyetçilik, bölgeselcilik vesaire olarak gösterilmiştir. Ayrıca bu politikaların ortaya çıkıp detaylı olarak uygulanmaya çalışıldığı yerlerin de kendine özgü özellikleri mevcuttur. Kanada, Avustralya, Britanya bunlardan bazılarıdır. Toplum yapılarının heterojenliği, göç sonrası kurulmaları ya da göçlerle yaşanan hareketlilik gibi hadiseler ise bu durumu besleyici unsurlar olmuştur. Hem etnik farklılıkların çoğalması hem de kültürel farklılıkların çoğalması gelişmesi de ulus devleti aşındıran diğer önemli unsurlardır. Bugün hiçbir ulusun homojen olmadığı dikkate

alındığında, ulusu oluşturan etnik ve kültürel unsurların da önemli oranda homojen olmadığını görürüz.

Bu düşünce Batı’da özellikle, liberal ve cemaatçi yazarlar arasında yoğun olarak tartışılmış ve Soğuk Savaş’ın ardından bazı sosyalistlerin de sınıf meselesi yerine kimlik meselesini ikame etmesiyle sosyalistlerin de dâhil olmasıyla sonuçlanmıştır. Türkiye’de bu siyaseti güdenler için “sosyalizm adı altında Kürtçülük yapıyorlar” gibi bazı söylemleri sıkça duymuştuk. Tabii diğer bir grup sosyalist de “bu politikaların eşitlikçi ve iktisadi yönü olmadığı için kolektif mücadeleye zarar verdiği ve bu yüzden sol olamayacağı” düşüncesiyle karşı çıkmıştır. Örneğin Zygmunt Bauman Cemaatler kitabında “Kimlik arayışına adanmış bir hayat, kargaşa doludur. ‘Kimlik’, göze çarpmak demektir. Farklı olmak ve bu fark benzersiz olmak demektir. Bu yüzden kimlik arayışı, bölmek ve ayırmaktan başka bir şey olamaz.” diyerek tepkisini göstermiştir ve bu grup için “kültürel sol” tanımını kullanmıştır.

1970’li yıllarda Kanada ve Avustralya’da öne çıkan bu politikalar 1990’lı yıllarda birçok farklı ülkeye de yayılmış ve AKP iktidarıyla Türkiye’de de uygulama alanı bulmuştur. Ülkemizde irtica, terör, bölücülük gibi başlıklar altında değerlendirilen bazı konular aslında bu politikaların yansımalarıdır. Kürt açılımı, Alevi açılımı, türban serbestisi, tarikat ve cemaatlerin sivil toplum örgütü olarak gösterilme çabası bunlardan bazılarıdır. AKP iktidarıyla birlikte Türkiye’de etnik uyanışın yaşandığı dillendirilmiştir.

Bu noktada ilk olarak şunu belirtmek gerekir: Kavramların tanımları ya da hangi grupların dâhil olduğu konusunda bir uzlaşma yoktur. Zaman zaman bunları da belirteceğim. Çokkültürlülük, her bireyin kültürel olarak tanınmasını sağlamak amacındadır. Bireyin tanınması kültürlerin tanınmasıyla eşdeğerdir.

Örneğin bazı yazarlar cemaatleri ve cinsiyetçi grupları da birer kültürü olduğu gerekçesiyle bu sürece dâhil etmiştir. Bir kısmı da sadece etnik ve kültürel grupları esas almıştır. Hatta Şener Aktürk Aleviliği bir inanç olarak değil de kendine özgü kültüründen ve etnik gruplara olan benzerliklerinden dolayı “etnik” olarak nitelemiştir. Türkiye açısından cemaat ve tarikatların bu gruba dâhil edilmesi çok ciddi sıkıntılar yaratır ki bunun ulaştığı netice 15 Temmuz olmuştur. Çünkü geçmişte devletten farklılıklara baskı uygulamaması ya da müdahale etmemesi istenirken yani negatif görevler yüklenmişken bu politikaların amacı devlete pozitif görevler yüklemektir. Yani devlet etnik ve kültürel gruplara maddi manevi her alanda aktif destek vererek onların iktisadi gelişimlerini sağlamalarını ve politikleşmelerini sağlayacaktır. Diğer bir deyişle şu an için kendi kendini yönetme becerisine sahip olmayan gruplara, bu özelliğin kazandırılması hedeflenmiştir. Türkiye gündeminin son otuz yılına baktığınızda hatta bırakın son otuz yılı sadece AKP iktidarı dönemine baktığınızda konuşulan konuların, taleplerin ve sorunların birçoğu bununla bağlantılıdır. Tanınma talepleri hatta anayasada bunun belirtilmesi, anadilde eğitim, özerklik, özyönetim, yerelleşme, türbanın kamusal alanda serbest bırakılması, tarikat ve cemaatlerin sivil toplum örgütü olarak gösterilip her alanda desteklenmesi örnek olarak verilebilir.

Örneği somutlaştıralım. Türkiye’deki Kürtlerin ekonomik, kültürel ve politik olarak desteklenmesi sonrasında özerklik ya da özyönetim hakkı kazanmaları, bununla birlikte anayasada bu durumun belirtilmesi yani bir anlamda ayrı bir ulus olarak tanınması ve son aşamada kendi ulus devletini kurmasıdır. Tabii bu sadece Kürtler için değil, her grup için geçerli olacak. Ancak burada çokkültürlü politikaların savunusunu yapanlar bağımsızlığın zorlaştırılması gerektiğini belirtmiş ve bu politikaların uygulanmasının birliği kuvvet-

lendirip ayrılıkçı talepleri ortadan kaldıracığını iddia etmişlerdir. Ancak sonuç hiç de öyle olmamış, ayrılıkçı talepleri dindirememiştir. Hatta bazı durumlarda Yugoslavya örneğinde olduğu gibi farklılıkların kurumsallaşması çok daha vahim sonuçlar doğurmuştur.

Türkiye’de bir dönem gündemde yoğun olarak anadilde eğitim konusu tutulmuştur. Bu politikaların içeriğinde de bu konu yer almaktadır. Anadilde eğitim anaokulundan lisansüstü eğitime kadar hepsini kapsar, bunun sonucu olarak da o dilin her alanda ve devlet kurumlarında kullanılan bir dil olması gerekir ki iş imkânı ve devlet kurumlarıyla bağlantıyı sağlayabilsin. Bu durumda bu talebin sonucu olarak o dilin ikinci resmi dil olarak tanınması gerekir. Anadilde eğitim konusunda 1990’lı yıllarda Ahmet Taner Kışlalı, 2000 sonrası ise Özdemir İnce çokça yazı kaleme almıştır. Bu noktada özellikle vurgulanan kısım kültürel haklarla ilgili taleplerle anadilde eğitimin birlikte değerlendirilemeyeceğidir. Özdemir İnce bunu, “anadilde eğitim istemek=federasyon istemek” olarak netleştirmiştir. Bununla bağlantılı olarak ülkemizde “Türklerle Kürtlerin birlikte mücadele ettiği, ülkeyi birlikte kurduğu ama haklarının verilmediği” yönünde bir görüş dillendirilir. Hatta bu, Atatürk’ün Kürtlere özerklik sözü verdiği iddiasına dayandırılır ki bundan kastedilen özerklik olsa da tartışmaları incelediğinizde bazen de “iki kurucu halk” görüşüne dayanır. Bunun bir benzeri Kanada’da da tartışılmıştır. Fransızca konuşan Kanadalılar (Quebec), İngilizce konuşanlar ve Fransızca konuşanlar olarak iki kurucu halk görüşünü savunmuşken bu düşünce merkez tarafından kabul görmemiştir.

Bu konu Türkiye’de çokkültürlülük konusu içerisindeki en sıkıntılı konu olarak değerlendirilebilir. Bu noktada siyaseten bir çözüm aranıyorsa bunun makul ve erişilebilir olması gerekir. Aynı zamanda Cumhuriyetçilik sayısında belirttiğim gibi

iyi niyetli ve çözüm odaklı bir uzlaş şarttır. Bundan ne kastediyorum?

İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin tapusu olarak gösterilen Lozan Antlaşması var, buradaki Türkiye’nin azınlık tanımıyla Avrupa’nın azınlık tanımı farklı. İkincisi Türkiye üniter bir yapıya sahip, Türk üst kimliği de önemli oranda kabul görmüş ve yerleşmiş durumda. Farklı vatandaşlık tanımı ya da üst kimlik tartışması bu noktada gereksiz. Yaygınlaştırılmaya çalışılan Türkiyelilik de sadece mürekkep yalamış bir grup insanın ağzında sakız olarak kaldı. Zaten Türkiye’de de kapsamlı olarak böyle bir çaba yok. Üçüncü olarak uluslararası alanda Türkiye’yi sıkıştırmak için kullanılan bazı argümanlar var. Ancak es geçilen bazı noktalar da var. Bunlardan birisi resmi dil ve bölgesel dillerin rekabet ya da düşmanlık açısından değerlendirilemeyeceği ve resmi dilin öğrenilmesine ya da buna olan ihtiyaca zarar veremeyeceğidir. Bir diğeri ise devlet egemenliği, top rak bütünlüğü ve siyasal bağımsızlıkla ters düşmeyeceğidir. Bu taleplerin genel uzlaş içerisinde çözülmesi gereklidir. Yani bir tarafın tek taraflı talebinde direktmesiyle ya da dikte etmesiyle değil genel bir toplumsal uzlaşıyla çözülmesi gereklidir. Aksi takdirde sorunlar daha da derinleşir.

Tarafların samimi olmadığı ve toplumsal uzlaşından yoksun Kürt açılımı bu sebeple başarısız olmuş, kırsaldaki terörü şehre taşımıştır. Terörün yarattığı etki güvenleleştirilmiş bir Kürt kimliği yarattığı için çözümsüzlüğün başlıca sebebi olmuştur. Ayrıca siyaseten düşmanlaştırılmış toplum kesimleri için uzlaşma da her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Bu noktada sorunun çözümü için seçilen İmralı-PKK ikilisinin Kürtleri temsil açısından meşruiyetleri de tartışmalıdır. Bu noktada en muhtap alınabilecek olan her ne kadar terör örgütüyle bağlantılı olsa ve onun siyasi uzantısı gibi davransa da mecliste temsil ediliyor olmasından dolayı HDP’dir. Tabii PKK ile arasına mesafe koyamadığı sürece yine

sonuç değişmeyecektir ki Güneydoğu'da hendekler kazılırken belediyelerin imkânlarından faydalanılması bunun işaretlerinden yalnızca biridir.

Her şeyden önce bunun Türkiye'nin demokratikleşememe sorunu olduğunu görmemiz gerekmektedir. Dolayısıyla demokratik açılım gibi söylemlerle tek bir grubu ayrıcalıklı konuma getirebilecek uygulamalardan da kaçınılmalıdır. Türkiye'nin idari, siyasi ve yasal yapısı içerisinde olan çözüm ancak ulaşılabilir. Bunlar değiştirilmek isteniyorsa bu noktada da toplumsal uzlaşması gerekir, aksi savunulamaz. Seçim sonrası olarak ilk iş gidip Tunceli ilinin adını Dersim olarak değiştirmeye çalışmak, sahip olmadığı bir yetkiyi kullanarak arkadan dolaşmaya çalışmak samimi değildir. Temmuz 2011'deki gibi içeriği tam olarak anlaşılmayan tek taraflı bir demokratik özerklik ilanı iyi niyetli ve uzlaşmaya dayanan bir çaba değildir. Bir bölgede yoğun Kürt/Laz nüfusu yaşıyor diye orası Kürdistan/Lazistan olamaz. Türkiye'nin ulusal sınırları içerisindeki bir yer söz konusuysen Türkiye bu nokta işgalci olarak gösterilemez. Bu konudaki çabalar bu zamana kadar bu yüzden başarısız olmuştur. Samimiyet, inandırıcılık, şeffaflık ve uzlaşması yoktur. O insanlar da bu ülkenin vatandaşlarıdır ve sorunlarının çözümlerini kapalı kapılar ardında, gizliden gizliye yapmak kabul edilemez bir durumdur. Bu şekilde davranıldığı sürece de Türkiye bu ve benzeri sorunlarını aşamayacaktır.

Türkiye'nin karşılaştığı ayrılıkçılık düşüncesine sürekli tekrarlanan bazı özellikler atfedilmiştir. Bölgenin toplumsal yapısı, ekonomik olarak gelişmemiş olması, bölge insanına adaletsiz davranılması bunlardan bazılarıdır. Kuşkusuz bunun birçok sebebi vardır ancak bunlar genel-geçer değildir. Örneğin Kanada'da Quebec en geniş özerkliği kullanmasına rağmen ayrılıkçılığı önlememiştir. İspanya'nın ayrılıkçı bölgesi özerk ve zengindir. Tabii bu ülkelerin yapısı-

nın ve kuruluşlarının da Türkiye'den farklı olduğunu görerek konuya yaklaşmak gerekmektedir. Hiçbir ülke birbirinin yerine ikame edilemez. Bu noktada söylemek istediğim sorunun temel noktası yukarıdakilerden ziyade kimlik ve tanınma talebidir.

Aslında demokratik çoğulcu olarak işleyen bir sistemin içerisinde temel insan hakkı olarak gösterilen ihtiyaçlar güvence altına alınabilir ki Türkiye'de son dönemde bazı konularda esnemiştir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir, Türkiye'de herhangi bir etnik veya kültürel gruba yasalardan kaynaklı bir ayrımcılık yapılmamıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren seçme seçilme hakları olmuştur. Herhangi bir meslek sınırlaması yoktur. Ancak uygulamadan kaynaklı sıkıntıların olduğu doğrudur. Tabii bu hususta şunu da hesaba katmak gerek, en iyi yasa ve anayasalar kötü uygulayıcılar elinde tam tersi sonuçlara sebep olabilir. Dolayısıyla etnik-kültürel topluluklar açısından bakıldığında kültürel hakların sağlanması gereklidir. Resmi dili öğrenmek koşuluyla anadili öğrenme-öğretme (anadilde eğitimle karıştırılmasın), televizyon kanalı, müzik, basım-yayın, kurs, seçmeli ders olarak müfredata konması, üniversitede ilgili bölümlerin kurulabilmesi, resmi dil bilinmediğinde anadilde savunma hakkı, ihtiyaç durumunda yerelde hizmet dili olarak kullanılabilmesi gibi talepler demokratik ve çoğulcu bir sistemde karşılık bulabilir.

Mecliste geçmişte Kürtçe yemin krizi yaşanmıştı, aslında çokkültürlük bağlamında baktığınızda mecliste Kürtçe yemin etmekle meclise türbanla girmek arasında pek fark yok. Türban konusu şu an için gündemde olmayıp çözülmüş gibi gösterilse de süreç içerisinde Türkiye bu konuyu da tekrar tartışacaktır. Türkiye'de ayrılıkçılığın ve dinciliğin siyasi alana yansması 1960-70'ler olarak düşünüldüğünde 1970'li yıllar çokkültürlü politikaların uygulamaya geçirildiği dönemdir. Bu politikaları

ayrılıkçıların ve dincilerin bir kılıf hatta araç olarak kullandıklarını söylemek pek de yanlış olmayacaktır.

Bu politikalar sadece Türkiye'nin ulus-devlet yapısına ya da üniterliğine değil aynı zamanda laik yapısına da tehdit oluşturmuştur. Diyanet İşleri milletin vergisini çeşitli vesilelerle cemaat ve tarikatlara aktarmanın, siyasi alanda iktidarın söylem ve uygulamalarının bir çeşit destekleyicisi hatta toplum nezdinde meşrulaştırıcısı haline gelmiştir. Egemen mezhebin sözcüsü konumundaki bu yapının meşruiyeti iktidarınki ile paralel hale gelmiştir. Bunun yanında toplumun İslamizasyonu ve kurumların hatta hukukun dönüştürülmesi de devam etmektedir. Anayasal sınırlar içerisinde kalması gereken vekiller dahi açıktan devrim yasalarına muhalefet etmektedir. Hem irtica hem de ayrılıkçılık kendisine en önemli dayanak olarak mağduriyetlerini göstermiştir. Ancak geldiğimiz noktada yarattığı mağduriyetlerle düşmanca ve rövanşist bir hal almıştır.

Hukuk konusundaki dönüşümü Kemal Gözler'in yazılarında açıkça görebilirsiniz. Ben daha çok toplumsal ya da gündelik hayatla ilgili konulara değinmek istiyorum. Yine çokkültürlülük kavramı içerisinde kalarak örnekler sunayım. Çokkültürlülük konusuna tarikat ve cemaatleri de kattığınızda eğitim konusunda 4+4+4 gibi ucube bir sistem yanında ayrıca ders saatlerinin namaz saatlerine göre ayarlanması, kurumlarda öğle tatilini Cuma namazına denk getirilmesi hatta Cuma gününün Müslümanlar için tatil ilan edilmesi ve toplumsal yaşamın buna göre ayarlanması gibi talepler söz konusu olmuştur. Mesela Cuma gününün tatil olması için gerekçe gösterilen husus neden Hıristiyanlara göre tatil gününün belirleniyor olduğudur. Konuya sadece din gözlüğüyle bakmayanlar için cevap belli, içinde yer aldığımız küresel ekonomik sistem bunu gerektiriyor. Yani sadece bir din meselesi değil.

Bu politikaların temel sıkıntısı aslında kişinin kendisini istediği kimliğiyle kamusal alanda da var edebilmesine dayanıyor. Etnisite, din, inanç, kültür, dil gibi özelliklerinize dayanarak talepte bulunabilirsiniz. Bu politikaların amacı tanınmayı sağlamak, politikleşmeyi gerçekleştirmek ve özel-kamusal alan ayrımını ortadan kaldırmak. Bunun eşitlikçi ve demokratik bir birleşimi sağlayacağı iddia ediliyor ancak özellikle İslam'ın hem dünyevi hem de uhrevi alana doğrudan yönetsel olarak dâhil olabilme özelliği Türkiye konusunda bunun imkânsızlığını açıkça gösteriyor.

Britanya'da bir grubun kendi içerisindeki İslam hukuku uygulama talebi olmuştur. Bu kabul edilebilir bir durum değildir. Fransa cumhuriyetçi ve laik yapısıyla bu politikaları uygulamaya geçirmemiştir. Hatta zaman zaman sert tutumlar takınmıştır. Türkiye de yapısı itibarıyla çoğu zaman Fransa'ya yakın bir örnek olarak gösterilmiştir gerek milliyetçiliği ve vatandaşlığı gerek de laikliğiyle. Ancak ülkemiz Fransa kadar sağlam duramamıştır.

İleride Türkiye'nin karşısına çıkacak olan sorunlardan biri de Suriye'den gelenlerin ülkede kalıcı olmasıdır. Neticede Türk vatandaşı statüsü kazanmış olsun veya olmasın, bu grupların da etnik ve kültürel talepleri söz konusu olacaktır. Dolayısıyla yönetenler şimdiden önümüzdeki seçimi düşünerek değil bunları hesaba katarak uzun vadeli düşünmek zorundadır. Süreç içerisinde bölgenin demografik yapısı da dönüşüme uğrayacaktır.

Çokkültürlü politikalara eleştirel yaklaşanların sorduğu sorular ya da altını çizdikleri noktalar önemlidir. Örneğin Milena Doytcheva Çokkültürlülük kitabında "Devletin neden kültürlerin yaşamaya devam etmesini sağlaması gerektiğini anlamak zordur: Bunu daha ziyade o kültüre bağlı olanların sağlaması ve bir fayda görmediklerinde de

bunun sona ermesi gerekmez mi?" diye sormaktadır. Zygmunt Bauman ise Kimlik kitabında çokkültürlülüğü tarafsız kalma olarak yorumlamış ve "Çokkültürcü bölünmeleri methedip alkışlayanlar sanki şunu ima ediyor gibiler: Olmak istediğimiz gibi olmakta özgürüz, fakat 'insanlar' (diğerleri) doğdukları yerde ve doğdukları gibi kalsınlar –bu onların sorunu; bizim değil." ifadesini kullanmıştır. Buradaki eleştiri bir anlamda kültürün homojen ve sabit-değişmez olarak algılanmasına yöneliktir. Neticede kültürler değişebilir, yeni sentezler oluşabildiği gibi Doytcheva'nın bahsettiği gibi bir kısmı yeryüzünden silinebilir. Bunun için illa ki zor kullanıp asimile etmek gerekmez.

Çokkültürlülük düşüncesine karşı çıkanlar arasında Wallerstein, Zizek ve Hobsbawm da vardır. Wallerstein, etnik kimlik mensubunun kültürel özgüllüklerini savunmasının gönüllü grup davranışı olduğunu, bunun da kapitalizmin hiyerarşik gerçekliğini meşrulaştırdığını ifade etmiştir. Zizek, çokkültürcülüğü küresel kapitalizmin ideolojisi olarak yorumlamıştır. Ulus devletleri doğrudan sömürmeden sömürcülük olarak tanımlamış ve Avrupa merkezci bakış açısıyla ötekisine saygı gösterip onu dışa kapalı ve otantik olarak görüp bir anlamda başka kültürlerin üstünlüğünün söz konusu olduğunu belirtmiştir. Uzaktan yapılan ırkçılık ya da ırkçılığın ters çevrilmiş türü olarak değerlendirmiştir. Hobsbawm ise yurttaşlığı enternasyonalizme karşı görmesine rağmen ortak bir kimlik sunduğu için çokkültürcülüğe karşı yurttaşlığa olumlu yaklaşmıştır.

Noberto Bobbio bu konuyu sağ-sol ayrımı için kullanmıştır. Sağın farklılıkları, solun eşitliği savundğunu söylemiştir. Sağ bunun değişmezliğini vurgularken sol eşitsizliğin toplumsal olarak değiştirilebildiğini savunmuştur. Bu anlamda sağdaki kimlik siyasetinin yatay ayrımlarla ilgilendiğini ancak solun sınıf siyasetiyle dikey ayrımlara meydan

okuduğunu belirtmiş ve kimlik meselesinin bu cepheyi zayıflatmış olduğunu ifade etmiştir. Todd Gitlin, "Eğer halk yok, halklar varsa artık sol yoktur." ifadesini kullanmıştır.

Bu noktada kimlik meselesine bakış açısı neticesinde Türkiye'deki solun da adeta hedefsiz kalması, "sağ-sol yok" söylemini yaygınlaştırmıştır. Bu noktada Kemalistler de bu konuda sağsız-solsuz (ortada) durmayı yeğlemiştir. Ancak görüldüğü üzere sağ-sol ortadan kalkmış değildir. Sadece kavramlar yeniden üretilmeyi beklemektedir. Türkiye'de emek eksenli ve eşitlikçi bir milliyetçilik kurgusu boşluğu doldurabilecek niteliktedir. Bunun olması için de etnik ve kültürel taleplerde ısrarcı olmaktan ziyade birleştirici olacak temel yurttaşlık haklarının sağlanması konusunda ısrarcı olmak gerekmektedir. Özellikle belirtmekte fayda var. Kültürel anlamda sağlanmak istenen eşitlik için yurttaşlık yeterlidir. Türkiye'de işin kurnazlığına kaçıp uygulamalardaki bozukluklar gerekçe gösterilerek yurttaşlık gibi önemli birçok kavram hepten reddedilmektedir. Örneğin bir iktidar, yasaları doğru uygulamayarak yargı bağımsızlığına gölge düşürüyor diye bu: "İşte bakın, yargı bağımsızlığının sonucu budur, ulaştığı sonuç kötüdür." denemez. Türkiye'de genel olarak yapılan ise tam olarak budur. Ancak durum tam aksine Derek Heater'in Yurttaşlığın Kısa Tarihi kitabının son cümlesinde bahsettiği gibidir: "Yurttaşlığın daha da değişmemesi ve varlığını sürdürmemesi için bir neden yoktur."

Çokkültürlülük konusunda Türkiye özelinde genel bir değerlendirme yaparsak net olarak şunları söyleyebiliriz: Öncelikle bu politikalarla hedeflenen federalizasyon yöntemiyle üniter yapıları değiştirmek. İslam'ın özel koşullarına ek olarak tarikat ve cemaatler de hesaba katıldığında laik devlet yapısı için de önemli bir tehdit. Ayrıca ulus yapısından daha ufak, kendi içlerinde ve birbirinden her anlamda kopuk toplulukların oluşturulması birliği

sağlamadığı gibi ayrışmayı tetiklediği için demokratik gelişimi de sağlamaz. Yoksulluğun ve ekonomik geriliğin olduğu bir ülkede bu durum hoşgörüsüzlüğü de beraberinde getirir.

Kemalistler açısından bugünkü milliyetçilik anlayışımız toplumsal barış, adalet ve refah ekseninde değerlendirilmelidir. Etnik-kültürel sorunlara eşitlik bağlamında çözüm aranmalıdır. Aynı zamanda milliyetçiliğin sadece kimlik ve üst yapısal değil iktisadi anlamı da hesaba katılmalıdır. Bunları da hamaset yaparak sağlayamayız. Şoven bir milliyetçilik anlayışı katılımcı ve çoğulcu bir demokrasiyi engellediği gibi cumhuriyetin de içselleştirilmesinin önüne geçer. Bu anlamda ne Kemalist milliyetçilik ne de ulus devlet güncelliğini yitirmiştir.

Ozan Erözden Ulus-Devlet kitabında şu sonuca varmıştır: “Demokrasi olarak adlandırılan yönetim biçiminin bir değer olarak kabul edildiği bir düşünce sistemi içinde, bu yönetim biçimini yaşama geçirebilmek için ulusal egemenlik ilkesine dayalı bir devlet yapılanmasından daha elverişli bir araç bulunmadığı sürece ve ister demokratik olsun, ister olmasın, bir siyasi iktidarın meşru kabul edilebilmesi için, her şeyden önce, ‘ulusal’ bir organ tarafından kullanılan bir iktidar olması gerektiği düşüncesi terk edilmedikçe, ulus-devlet kurgudaki ve olgudaki yerini koruyacaktır.”

Türk milliyetçiliğini temsil ettiğini iddia eden partilerin bugün için bu konuyla bir alakaları kalmamıştır. Kaldı ki bizlerin ortaya koymaya çalıştığı milliyetçilik anlayışıyla da paralellik göstermez. Toplumun yarısından fazlası açlık ve yoksullukla boğuşurken, bunu görmezden gelip geçmişle övünüp hamaset yapmak bu millete ihanet etmektir. Bu da demektir ki siyasi hırslar vatanın ve milletin menfaatinin önüne geçmiştir.

Milliyetçilik 4.0

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Göbeklitepe'nin "magazin" parıltısı bir yana, tam olarak ne olduğu anlaşılmaya başladığından beri bu kadar önem taşımasının altında yatan neden, on bin yıldan fazla geriye gidildiğinde uzun süre eldeki ipuçlarına dayanan tasavvurun aksine "bilinenin çok ilerisinde bir organize eylem" biçiminin olmasıdır diyebiliriz. Özetle; hayranlık verici yapıların gizemini çözmek için kurulan "önce tarım ve yerleşik hayat" denkleminde, muhtemeldir ki, eklenen "yerleşik vaziyette değilken gerçekleşmiş olma" aksı, tarihin de köklerine bakışa yeni bir zorunluluk getirdi.

Anadolu'nun ve belirgin olarak gelen bazı coğrafyaların ikliminde "evrimi tartışmak" zordur. Ancak yine de meseleye insanın ve hayatın öyküsünün önemli bir kısmına tekabül eden evrimden başlarsak, Göbeklitepe ile yeniden üzerine düşünmeye başladığımız mazinin çok öncesinden gelen (bilinebilen) köklerimiz en nihayetinde vardı. Nokta "insan aklı" olmuştur. Mevcut insan türünün "akıl devrimi", taşın aletler ve ateş kullanımı ile başlıyor gibi görünse de bu devrime varışta farklı görünümde, güçte ya da zayıflıkta çok sayıda insan türünün deneyiminin yattığını kanımca unutmamak gerekiyor.

Bu kısa ama derinlik yaratma kaygısı taşıyan satırların ardından bir nevi "insan aklının somut ürünü" olan maziye getirirsek konuyu, dört temel ilintili türde devrimden bahsedebiliriz diye düşünüyorum. Keza son dönemde sıkça konuştuğumuz "Endüstri 4.0" da böyle resmediliyor. Bunlardan ilki su ve buhar gücü ile mekanikleşmeyi gerçekleştiren birinci faz; ikincisi elektrik enerjisi ile ilk fazda serpilerek üretim değişimini ivmelendiren ve 20. yüzyıla biçim veren faz, üçüncüsü ise 21.yüzyıla yaklaşırken ve "milenyum" sonrasında mekanik ile elektroniğe dijitalleşmeyi ekleyerek günümüze yön veren en yakın deneyimlediğimiz aşama... Endüstri 4.0 ya da Sanayi 4.0 da siber rüyalara daldığımız ve 2008 Küresel Finansal Krizi'yle kan ter

içinde kaldığımız dönemde önümüze serilen bir yeni mefhum şimdilik...

Sınıftan Kaçış adlı kitabında Thompson'ın tespitinden alıntıyla "sanayi öncesi ve sanayi dönemi çalışma biçimleri arasında apaçık farklılıklar bulunmasına karşın, farklı işçi türlerinin döneme damgasını vuran aynı sömürü mantığına tabi oldukları ve durumun sermayeye bağımlı olan işçiler arasında ortak sınıfsal çıkarlar ve ortak deneyimler yarattığı" bakış açısı üzerinde duruyor Ellen Meiksins Wood. İmparatorluklardan ulus-devletlere geçişin devamında endüstriyel dönüşümlerle bugün bambaşka bir hal alan küresel yapı, gelinen noktada "sanayi" öncesi ve sonrası perspektifte yukarıdaki tespitten çok da farklı bir kalıba bürünmedi dersek sanıyorum ki yanlış bir cümle kurmuş olmayız.

Bu noktada ulus, devlet ve milliyetçilik kavramına değinecek olursak, insanın hikayesinin evrimsel ve buna bağlı olarak insan aklının ürünü düşünsel ve tarihsel yanlarının bugün birbirinden ayıramaz noktada bulunan daha birçok olgu ile birlikte bir kriz içerisinde olduğunu söylemekle başlayabiliriz. Krizin başladığı nokta, başta ulus ve devlet kavramlarının değişimler yüzyılı olan 20. yüzyılda "milliyetçilik" ekseninde başlayıp devam eden ya da sona eren zaman dilimindeki bağlam farklılıklarının, sosyal ve ekonomik olarak yaşanan gelişmelerle kökleşmesi olarak nitelenebilir.

Endüstri 4.0'a kadar uzanan aşamalarda ilk üç fazda dönüşümü başlatan ve dönüşüme entegre olan ulus ve devletlerin milliyetçilik evreni ile geç entegre olan ya da entegrasyonun dışında kalan/manipüle edilenlerin evreni belki de yalnızca düşünsel anlamda aynı zeminde ele alınabilir. Pratikte görülen ise tıpkı yeryüzünün coğrafi farklılıkları gibi ayrı ayrıdır.

Bu ayrı ayrı olma durumunun aksine iktisadi ve iktisadi olma durumunun doğrudan sonucu yaşamsal mecrada bir o kadar aynılığın görüldüğünü zaten iki paragraf önce ifade etmeye çalışmıştık. Bahsini

ettiğim kriz durumunda ve içerisinde bulunduğumuz zaman diliminde kimlik diyebileceğimiz olgudan bahsederken en öne iktisadi denge ve koşulları koymanın kaçınılmaz olduğunu söylememe herhalde artık gerek kalmıyor.

21. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna yaklaşırken biz ekonomistlerin “ölü kedi sıçrayışı” diye tabir ettiği “uzun süreli düşüş halinin ortasındaki yükseliş” manasındaki eda ile 2008 Küresel Finansal Krizi sonrası ortamda, milliyetçilik adeta maziden bağımsız bir “kader birliği” ile hem farklı hem de bir o kadar benzer formatta karşımıza çıktı.

Peki tarihsel ve bağlamsal olarak tıpkı inanç olgusu gibi tanım ve pratikte sayfalara sığmayacak tartışmaları beraberinde getiren milliyetçiliğin yakın gelecekteki konumu nasıl olacak?

Sorunun cevabını ararken konuyu Türkiye perspektifinde ele alacak olursak, yukarıda belirttiğimiz sanayi/endüstri dönüşümlerine Geç Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemleri ile periferiden entegre olmaya çalışan ülkemizin mevcutta konumlandığı alan, kriz durumu ülke ya da entegrasyon eşiği gözetmese de “avantajlı olma”nın ne yazık ki yakınından uzağına doğru bir seyir izlemektedir.

İmparatorluktan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde, 20. yüzyılın başlarında ardıllarına model oluşturacak biçimde “yurtseverlik” zemininde Bağımsızlık Mücadelesi ile var olan ülkemiz gibi ulus-devletler için milliyetçilik, demokratik ya da demokratik olmayan sistemlerdeki bir siyasal pozisyondan ziyade “yurttaşlık” perspektifinde din, dil, etnik köken, cinsiyet/cinsel yönelim ve ideolojiden bağımsız bir koşul olarak ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyetin kuruluş sürecinde bir önceki paragrafta ifade etmeye çalıştığımız çerçevede, Kemalizm

ve Türk Aydınlanması dinamiklerinin yarattığı ilerici, sosyal ve iktisadi olarak modernizasyon amacı güden milliyetçilik; siyasal ve toplumsal küresel dönüşüm ve kırılma süreçlerinde Türkiye'de de dünyaya paralel farklılaşmalara maruz kalmıştır. Zaten hâlihazırda on yıllardır sürekli öne sürüldüğü gibi devletin Kemalizm ekseninde olduğu uzun bir dönem değil, başlangıç yıllarında olmak üzere çok kısa bir dönem vardır.

Dünyada özellikle II. Dünya Savaşı sonrası hem küresel hem de ulusal vesayetlerden bahsedilebilir. Türkiye'de vesayet, Cumhuriyet'in 100. yılına ilerlerken geride kalan zamanın büyük kısmında var olagelmıştır ancak bu vesayetin Kemalizm ile özdeşleştirilmesi noktasında iddiayı ortaya atanların çok temel eksiklikleri ya da maksatlı çarpıtmaları vardır. Atatürk fetişizmi olarak adlandırılacak bir maddesel kutsayış ile beraber yükselen Anti-Kemalizm bir yana Kemalist vesayetten değil, Althusser'in ifadesi ile Türkiye'de “yönetici sınıfların artık-değerin zorla elde edilmesi sürecine (yani kapitalist sömürüye) boyun eğmesi için, işçi sınıfı üzerindeki egemenliklerini güven altına almalarını sağlayan bir baskı makinası” olarak vesayetten bahsedilebilir. Küresel paradigmayla benzeşen bu iktisadi ve siyasal devrimi Kemalizm ile etiketleme çabası politik çıkar, kolaycılık ya da hasım olma durumlarından öteye geçemez.

Ulusumuz ve dünyadaki ulusları oluşturan çoğunluk kitlenin, kimlik ayırt etmeksizin karşı karşıya olduğu “belirsizlik, geleceksizlik, güvencesizlik” kısıracında yaşayan ve Althusser'in işçi sınıfı olarak ifade ettiği ancak günümüzde “prekarya” adı ile anılan devasa insan topluluğunun oluşma ve büyüme süreci bahsettiğimiz vesayet(ler)in doğal sonucudur.

Atatürk'ün ve Türk Aydınlanması'nın dizaynı olan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığının milliyetçilik perspektifi ile uyuşmadığı gibi, bu vesayet(ler)in temel insan hak ve

özgürlükleri ile uyuşmadığı da su götürmez bir gerçektir. Türkiye'de ve dünyada çoğunluk, hakkını etnisite, din ya da benzer etmenleri deşerek aramaya devam ederse -ki günümüzde revaçta olan çaba budur- gelecekte ulus, devlet ve kimlikten bahsetmek gerçek anlamıyla mümkün olmayacaktır.

Kısaca ulusumuzun ve dünyadaki tüm ulusların insanca yaşam hakları tehlikededir, mevcut siyasal ve iktisadi düzen ulusların tüm bireyleri adına işlevini yerine getirememektedir. Ulusumuzun ve ulusların geleceğini bireylerin ve bu bireylerden meydana gelen ulusların azim ve kararı kurtarabilir. Aksi vaziyet, Endüstri 4.0'ın da, insanlığın da, ulusların da sonunu getirebilir.

Küreselleşen Türk Ekonomisi'nde Milliyetçilik Nasıl uygulanmalıdır?

Aykut Can KIZILDOĞAN

Ekonomide Milliyetçilik 17 ve 18. Yüzyıllarda ülkelerin para girişini amaç edinen Merkantalist Sisteme karşı bir düşünce olarak ortaya çıktı. 19 Yüzyılda ise ekonomide milliyetçi yaklaşım, Liberal Ekonomiye alternatif olarak "Korumacılık" adıyla anıldı. Geçmişten bugüne en büyük ticaret hacmine sahip olan ve serbest ticaret mekanizmasından en çok yararlanan ülke olan Amerika Birleşik Devletleri, kuruluşundan hemen sonra korumacı ekonomi politikaları uygulayarak ekonomisini bugüne getirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşundaki uyguladığı ekonomik koruma politikalarına baktığımızda gümrük tarifelerini, ithal ürünlere uygulanan kota ve sınırlandırmalar, en önemlisi sanayileşme atılımını görmekteyiz. 1929 yılında etkisi uzun yıllar süren Büyük Buhran neredeyse tüm ülkelerin ekonomisini yeniden yapılandırmıştır. 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik krizden sonra birçok devlet korumacı ekonomiye geçiş yapmıştır. 2008 yılında yaşanan küresel kriz ile devletler ekonomi politikalarını gözden geçirip, korumacı ekonomik modeli tekrar tartışmaya açmıştır. 2020 Ocak ayında Çin'de başlayan salgın hastalık COVID-19, dünya ekonomisini durdurma noktasına getirmiştir. Çin hükümeti, salgının ülkeye yayılmaması için tüm üretimlere süresiz ara vermesi ile tüm dünya ekonomisi Çin'in üretim yapmasını bekler hale gelmiş oldu. Bu salgının Çin'den sonra Avrupa ve Amerika Kıtalarına yayılması sağlık ve ilaç ürünlerini kendisi üretmeyen ülkeler bu ürünleri bulmakta büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Benim öngörümüne göre bu felaketten sonra ülkeler Korumacı Ekonomik Modelini gündemlerine alacaklardır.

Türk Ulusu, milli ekonomik atılımlarını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulma aşamasında hayata geçirdiğini söyleyebiliriz. Osmanlı Devleti'nde milli bir ekonomisi ve hatta sanayisi olmadığından Türkiye Cumhuriyeti'nin koruyucu ekonomik anlayışı uygulaması için ilk önce sanayileş-

mesi gerekecekti. Osmanlı Devleti'nde milli ekonomiye ve halk örgütlenmesine önem veren tek yenilikçi kişi Mithat Paşa'dır. Mithat Paşa, Tuna, Bağdat ve Suriye Valiliği sırasında kooperatifçiliği, toplu üretim için küçük çaplı tesisleşmeyi başlatmıştır. Bu sistemleri desteklemek için sanat ve meslek okulları ve en önemlisi Ziraat Bankasını kurmuştur. Ayrıca Irak Valiliği sırasında Mithat Paşa, Irak'ta toprak reformu gerçekleştirip üretime dayalı bir ekonomik model oluşturmuştur. Bu ekonomik model verimliliği artırıp Irak'ı kendi kendine yetecek bir ekonomik seviyeye taşımıştır. Mithat Paşa'nın bir diğer özelliği ise, Osmanlı'da Ortadoğu petrolünün önemini dile getiren ilk kişi olmasıdır. Bu girişimler Osmanlı Hanedanlığı ve yabancı devletler engellemesi nedeniyle Türk topraklarında uygulanamamıştır. Milli bir ekonominin oluşması için Mustafa Kemal Atatürk 22 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresini toplamış, kongrede alınan kararlardan Lozan Antlaşması'nda da taviz verilmeyerek Türkiye Cumhuriyeti, hem siyasi hem de ekonomik bir zafer kazanmıştır. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti tüm dünyanın tanıdığı, kapitülasyonları kabul etmeyen bağımsız devlet haline gelmiştir. Türkiye Ekonomisinde milliyetçilik anlayışı, Mustafa Kemal Atatürk'ün Milliyetçilik ve Devletçilik ilkeleriyle başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti 1923-1940 yılları arasında ekonomik açıdan altın yıllarını geçirecektir. Türkiye Cumhuriyeti ilk yıllarından İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlara uygun Liberal Ekonomi modeli uygulamaya çalışmıştır. Ama ülkenin ekonomik koşullarından dolayı devlet ekonomiye doğrudan yatırımlar yaparak ve üretime teşvikler sağlayarak Liberal ekonominin dışında ülke ekonomisine pozitif bir ivme kazandırmıştır. Bu dönemde Cumhuriyet ile özdeşleşen birçok sanayi kuruluşu (şeker, dokuma, kâğıt, uçak ve yem fabrikaları) kuruldu ve demiryolu projesi hayata geçirildi. 1929 yılında dünyada yaşanan büyük

buhrandan tüm ekonomiler olumsuz yönde etkilenmiştir. 1930 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti'ni Devletçilik politikasını hayata geçirdi. Bu yıldan itibaren Türkiye Cumhuriyeti ciddi ve başarılı bir atılımı gerçekleştirdi. 1939 yılında II. Dünya Savaşı başladıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti tarafsız kalmasına rağmen savaş ekonomisi uygulamak zorunda kaldı. Ülke bütün gücünü savaşa girmemek için harcadığından yatırımlar durmaktaydı. 1945 yılında II. Dünya Savaşı bitmesiyle Türkiye Cumhuriyeti çok partili sisteme geçerek, 23 yıllık Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı yerini Demokrat Parti'ye bırakacaktı. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle Devletçilik ilkesinden uzaklaşarak sanayileşmeyi plansız olarak kısmen devam ettirmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin uyguladığı Rusya'ya karşı yayılcı politikasına Türkiye'de dâhil oldu. Amerika Birleşik Devletleri Türkiye Cumhuriyeti'ne karşılıksız 400 milyon dolar yardımda bulunmasıyla Türkiye Amerikan nüfuzu ve himayesine girmiş olacaktı. Bu hibeden sonra Türkiye ve Amerika arasında başta ekonomi olmak üzere sosyal ve kültürel anlaşmalar gerçekleştirildi. Türkiye artık sanayileşerek yani emek harcayarak üretme yerine özellikle Amerikan mallarını (otomotiv, traktör vb.) ithal etmeye başladı. Bu tercih Türkiye'nin günümüze ulaşan kaderini olumsuz yönde etkileyecekti. Türkiye üretmediği her gün, Batının teknolojisinden ve sanayisinden uzaklaşacaktır. 1950 yılına kadar Amerikan'ın yaptığı Marshall adındaki yardımların devam etmesi, Türkiye'de Amerikan kökenli politikacılar oluşturmuştur. 1950 yılına geldiğimizde Türkiye hem politika da hem de ekonomik olarak bağımlı hale geldi.

1950-1960 yılları arasında ise Türkiye yanlış ekonomik ve siyasi politikaların sonucunda yurtdışından 376,60 milyon Dolar kredi için 3.4 milyar Dolar faiz ödemek zorunda kaldı. Yüksek faizli bu kredi Türkiye'ye devalüasyon, yüksek

enflasyon ve tabii ki ekonomik kriz olarak yansdı. Demokrat Parti ülkeyi uçak ihracat eden durumdan ülkeye buğday ithal eden duruma getirdi. 1960-1980 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti iki askeri darbe yaşamıştır. 27 Mayıs Askeri Darbesi'nin getirdiği 1961 Anayasası Türkiye'ye güçler ayrılığı ilkesi, ekonomik güven ortamı ve işçiye sendikalaşma hakkı getirdi. 12 Mart 1971'de Türkiye, ikinci askeri darbesi ile karşılaştı. 12 Mart Askeri Muhtırası 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükleri alıp, gerçekleştirdiği idamlarla Türkiye'ye derin acılar yaşatmıştır. 1971 yılında yaşanan bu gelişmeler ekonomiyi %15 küçülmesine sebep olmuştur. 1974 yılında yaşanan Kıbrıs Barış Harekâtı ile savunma masraflarının artması ve sonrasında Türkiye'ye uygulanan ambargonun etkisi çok sert bir şekilde hissedildi. 1960-1980 yılları arasında uygulanan 15 yıllık ekonomik perspektif ve 5 yıllık kalkınma planları oluşturuldu. Bu planlamalardaki kritik hatası sanayileşmedeki korumacılık anlayışını sanayideki her alana uygulaması idi. Türkiye'nin her alanda uygulamak istediği teşvik ve korumacılığa gücü yetmedi. Ayrıca bu dönemde Rusya'nın maddi desteği ile elektrik santralleri, demir çelik fabrikaları ve rafineriler kuruldu. Bu planlama Cumhuriyetin ilk yıllarında ki gibi planlı değildi çok dağınıktı.

24 Ocak 1980'de dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ve Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal tarafından hayata geçirilen "İstikrar Önlemleri" kararları ile Türkiye serbest piyasa ekonomisine hazırlıksız ve erken geçmiş olacaktı. Halk arasında 24 Ocak Kararları olarak alınan İstikrar Önlemleri Kararları ile başlayan denetimsiz serbest piyasa ekonomisi yerli küçük üreticileri sekete uğrattı, zamanla yok etmiştir. Ayrıca bu kararları pekiştirmek için yapılan 12 Eylül Askeri Darbesi'nden sonra Dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın aldığı kararlarla ithal ürünün tüketimi ve satışı kolaylaştırılmıştır. Bu karar cari açığı kapanmayacak hale getirmiştir. 24 Ocak Kararları

ve Özal'ın uygulamaları, kapitalist ekonomiye entegre edilmiş Türkiye'yi yaratmış oldu. Devletçi ekonomiden küresel ekonomi politikasına geçiş yapan Türkiye'ye geçişin faturası, Türk Lirası'nın %37 değer kaybı, işsizlik, enflasyon ve yüksek kur olarak yansımıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Hazinesi kendi oluşturduğu sisteme yani üretim yapmadan faizle geçinen kesime mağlup olmuştur. Sonucunda Türkiye IMF'nin kapısını çalmaya mecbur kalacaktı. 1980-1983 yılları arasında IMF ile imzalanan Stand-By anlaşmaları ile ekonomide kamu ağırlığı ve yerli üreticiye verilen sübvansiyonlar asgariye indirildi.

Türkiye 1994 yılına kadar hem küresel hem de iç piyasa odaklı ekonomik krizler yaşamıştır. Devlet ekonomik krizleri dış borçları, iç borçlanarak çözmek isteyince ülkedeki faizleri yükseltip Merkez Bankası'nın rezervlerini eritmiştir. 1994'de dönemin Başbakanı Tansu Çiller tarafından oluşturulan Türkiye'nin en büyük kemer sıkma politikası 5 Nisan İstikrar Kararlarını açıklamıştır. Bu kemer sıkma politikasının amacı enflasyonu hızla düşürmek, Türk Lirasına değer katmak, ihracatı arttırmak ve kamu harcamalarını ve yardımlarını en aza indirmektir. IMF'in reçetesini uygulayan Tansu Çiller hedeflerine ulaşamadı, karardan sonra Merkez Bankası rezervleri 7 milyar dolardan 3 milyara dolara kadar indi. 5 Nisan Kararlarının tasarruf tedbirleri günümüzde uygulanmaya devam etmektedir. Türkiye'de 1990'lı yıllar "En iyi ekonomi politikası, politikasızlıktır" düşüncesi yer almaya başlamıştır. 6 Mart 1995 tarihinde imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması yürürlüğe girmesiyle, Türkiye ithal ürünlere tüm dünyayı kapsayacak şekilde kapıyı açmış oldu. Böylelikle son 60 yılda yapılan tüm sanayi girişimleri tüm dünya ile rekabet etme zorunluğunda kaldı. Ve bu rekabeti kaldıramayan yerli üreticiler tek tek kapandı.

Bu şartlar ve ülkede yaşanan 2001 Krizi AKP'yi tek başına iktidar

ve Recep Tayyip Erdoğan'ı Başbakan yapacaktı. AKP iktidarı döneminde hem sosyal hem ekonomik hayatta radikal değişiklikler yapıldı. Sosyal düzen ulus devletten dinsel devlet modeline, ekonomi ise üretim ekonomisi yerine tüketim ekonomisine evrildi. AKP hükümeti kısa sürede halkın refahını arttırmak için karşılıksız tüketimi özendirmiştir. AKP hükümeti yüksek faiz, düşük kur, mal bolluğu ve tüketimi tercih etmiştir. Bu tercihinin kaynağını da; yabancı fonlar ve Cumhuriyet'in altın yılları olarak ifade ettiğim dönemde kurulan kamu kurumlarının özelleştirilmesi gelen gelirden buldu. Bu dönemde özelleştirme eleştirilerine dönemin Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın verdiği cevap "Babalar gibi satarız" ifadesi akıllarda kalmıştır. AKP hükümeti 2002-2020 yılları arasında 11 liman, 98 elektrik santrali, 61 tesis, 3 bin 917 taşınmaz (maden, hizmet sektörü vb.) ve 50 Kamu Kurumunun hisse satışını gerçekleştirdi. AKP hükümetini, 2008-2009 yılları arasında yaşadığı küresel kriz ve 2018 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin uyguladığı ambargoya rağmen bu yanlış politikadan vazgeçmemiştir. 2008 yılında yaşanan küresel krizin etkisini yine özelleştirmelerle atlattırılmaya çalışıldı. Bu dönemde AKP döneminde en yüksek işsizlik oranına ulaşıldı ve karşılıksız tüketim ile artırılan kişi başına düşen gelir azaldı. AKP'nin günümüze kadarki süreçte ekonomik büyümeyi inşaat sektörü ile denemiş ve ilk yıllarında başarılı olmuştur. Ama günümüzde birçok inşaat durmuş ve bunların birçoğu batma noktasına gelmiştir. Bunun sebebi ise karşılıksız tüketim yapan Türk halkının elinde para kalmamış olması ve gelirinden fazla harcamaya alışmasıdır. Bu dönemde Türkiye inşaat sektörüne verdiği önemin %1'ni tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılığa vermedi. Dışa bağımlılığı olmaması gereken bu sektörde dışa bağımlı hale geldi. İnşaat sektörü büyürken birçok tarım ve orman arazisi imara açıldı. Bu durum ülke bağımsızlığı ve geleceği için ciddi bir tehlike oluşturmak-

tadır. 17-25 Aralık Operasyonları, Gezi Direnişi, Fetö terör örgütünün hükümeti ele geçirme girişimleri, Amerikan Ambargosu dolar kurunu yüksek seviyelere çıkarmıştır. Bu durumu fırsata dönüştüren tarımdaki toptancı iç piyasada ürünleri ihracat etmeyi tercih etmiştir. Bu durum ise iç piyasa da ürünlerin fiyatlarının arttırmasına neden olmuş ve gıda enflasyonunu yaratmıştır.

Sınır komşumuz Suriye'nin yaşadığı iç savaş ve topraklarında yuvalanan terör grupları Türkiye'nin hem askeri önlemlerinin arttırmasına hem de ekonomik tedbir alınmasına sebep olmuştur. Bu durum yorgun Türkiye ekonomisine ek yük getirmiştir. Türkiye'nin yanlış Suriye Politikası izlemesi bu ekonomik yükün uzun süreceğinin bir işaretidir. AKP hükümetinin Suriye Politikasında bir diğer yanlışı ise, Avrupa Birliğinin Suriyeli göçmenleri 2 Milyar dolar karşılığında Türkiye'de tutma teklifini kabul etmesidir. AKP Hükümeti'nin başka bir düşüncesi ise Suriyeli göçmenlerin yanlarında getirdiği varlıkların ülke ekonomisine katma değer katacağı düşüncesidir. Bu katma değer Gayri Safi Milli oranına da yansımıştır. Ancak bu durum daha sonra tam tersine döndü. Göç eden Suriyeliler hayatlarını devam ettirmeleri için çalışma zorunluluğu, kayıt dışı ve ucuz iş gücünü ortaya çıkartmasına ve işsizliği arttırmasına sebep olmuştur. AKP döneminde ülke ekonomisine ağır bir darbe vuran bir diğer olay ise; 15 Temmuz 2016 tarihinde Fetö terör örgütünün Türk Silahlı Kuvvetleri kullanarak yapmak istediği darbe girişimidir. AKP iktidarında dinsel yönetimi tercih etmesiyle devletin tüm kademelerinde dini tarikat ve cemaat mensupları kolayca yerleşmişlerdir. Bu yerleşenler daha sonra darbe girişiminde bulunmuşlardır. Darbe girişiminden sonra, terör örgütü destekleyicilerin mallarına el konulması ve bazı firmalara yaşanan kayyum atamaları yabancı yatırımcıların ülkeye bakış açısını ve güvenini etkilemiştir. Birçok uluslararası firma yatırımı durdurup ülkeden ayrılmış

ya da faaliyetlerini azaltma yolunu tercih etmişlerdir. 15 Temmuzdan sonra Türkiye Amerikan ilişkileri de çok gerildi. Amerika Birleşik Devletleri'nin Fetullahçı Terör Örgütü lideri Fetthullah Gülen'i teslim etmemesi ve Türkiye'de terör örgütü ile ilişkisi tespit edilen Amerikan Vatandaşı Rahip Brunson'un tutuklanması iki ülkenin ilişkisini gerdi. Amerikan Başkanı Donald Trump, Rahip Brunson'u serbest bırakılmasına tepki amaçlı Türkiye'ye ağır ambargolar koydu. Bu duruma Partili Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tepkisini "Bu fakir bu görevde olduğu sürece teröristi alamazsın" ifadeleri kullanarak gösterdi. Bu sözden birkaç ay sonra Türkiye Rahip Brunson'u serbest bıraktı. Türkiye 2018 ve 2019 yıllarına baktığımızda küreselleşmenin acı etkisini her geçen gün daha da hissettirmiştir. İşsizlik çift haneli rakamlara, enflasyon oranı ise AKP dönemin en yüksek seviyesine ulaştı. Türk Ekonomisi o kadar hassas ve kırılgan bir duruma getirildi ki 2019 yerel seçimleri ekonomiye derin etkiler bıraktı.

Türkiye'nin ekonomik sürecine baktığımızda Devletçilik ve Sanayileşmeden uzaklaşınca Türk ekonomisi dışa bağımlı bir hale geldiğini görmekteyiz. Avrupalı Devletlerin ve Amerika Birleşik Devletlerin 200 yılda yaptığı Sanayi Devrimini Türkiye Cumhuriyeti 60 yılda yaptığını düşünerek Liberal Ekonomik modele geçmiştir. Bu yanlış tercih Türk Ekonomisini ve sosyal yapısını alt üst etmiştir. Bu yanlış tercihten etkilenen insanlar büyük şehirlere göç etmiş, sosyal hizmetler ihtiyacı doğurmuş ve devletin sırtına ek bir yük getirmiştir. Özellikle iktidara gelen sağ partiler devletçiliği ve korumacı ekonomik yaklaşımı halka komünist rejimin bir ürünü olarak göstererek özellikle 1985'ten sonra Cumhuriyet'in yokluklarla ve çok büyük sıkıntılarla yaptığı devlet kurumlarını babalar gibi sattı. Türkiye Cumhuriyeti geliştirdiği Altay Tank Projesinin üretimini gerçekleştirememektedir. Sebebi ise Türkiye'nin Suriye'ye gerçekleştirdiği

Bariş Harekatı'ndan sonra AB'nin Türkiye'ye savaş malzemesi ambar-gosudur. Türkiye motor üretmediği için bu ambargonun kalkmasını bek-lemek zorundadır. Farklı bir durum ise Amerika'ya parasını ödediğimiz F-35'leri Rusya'dan S-400 almamız nedeniyle vermemesidir. Türkiye böyle durumlara düşmemesi için gerekli adımları ivedilikle atmalıdır. Özellikle günümüzde küreselleşen dünyada kapalı ekonomik model ve aşırı korumacı milliyetçili bir model uygulamak nerdeyse imkânsız ancak Türkiye Cumhuriyeti sanayisinden tarıma kadar kendi kendine yetebilir duruma gelmelidir. Türkiye bu güce hem ekonomik olarak hem nüfuz olarak sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti bugün yaşadığı Liberal ekonomiden ve yetersiz sanayileşmeden dolayı çektiği işsizlik, yüksek enflasyon ve yüksek yabancı kurdan aşağıdaki planlamaları en kısa sürede uygula-yarak kurtulabilir.

1. Yargı, asayişin, finans kurumların bağımsızlığı tekrar sağlanıp; yerli ve yabancı yatırımcıya güven ortamı sağlanmalıdır.

2. İnsan sağlığına zarar veren ucuz ve kalitesiz ürünlerin ithalatı yasaklanmalıdır.

3. İthal ürünlere sınıfı-na göre ek vergilendirme yapılmalı, bu vergiler üretici destekleyen fonla-ra aktarılmalıdır.

4. Yabancı yatırımcı-ların yeni yatırımlar yapmaları için teşvik ve hibeler (ücretsiz 20 yıllık arazi verilmesi vb.) hazırlanmalıdır.

5. Devletin kurumla-rında lüks tüketim yasaklanıp, yerli ürün kullanılması zorunlu hale gel-melidir.

6. Sanayinin ithal ettiği malların ülkede üretilmesi için çalış-malar yapılmalıdır. (Hammadde girdi oranın azaltarak, yeni katma değer-ler yaratılmalıdır.)

7. Teknoloji tedarik ve üretim oranında devlet desteği %50'ye çıkartılmalıdır.

8. Bilişim Vadilerin teknolojik yazılımlar konusunda daha çok desteklenmelidir.

9. Gıda enflasyonunun önüne geçilmesi için tarım ihracatı, ürettikleri ürünün miktarına göre yapılmalıdır.

10. Tarıma, hayvancı-lığa, ormancılığa, balıkçılığa devlet desteği ve hibeler makul oranda arttırılmalıdır.

11. İki yıl üretim ya-pılmamış araziler devlet tarafından kamulaştırılıp üretime kazandırılma-lıdır.

12. Yerli ürünleri dünya markası yaratmak için devlet desteği oluşturulmalıdır.

13. Kırsal kesiminin sos-yal hayatı iyileştirilip şehirlerin yükü azaltılmalıdır.

14. Tarım arazilerindeki konutlaşma yasaklanmalıdır.

15. Finans sektörünün en az yüzde %51'i yerli sermayeye ait olmalıdır.

16. Devlet Bankaları yer-li üreticiye düşük faizle kredi veril-melidir.

17. Tarım arazilerinin ve büyükbaş hayvanların ipotek edilme-si yasaklanmalıdır.

18. İthal hayvancılık kademeli olarak azaltılmalı, hayvan soylarının verimliliği artırılmalıdır.

19. Yerli tohum ürünü en kısa sürede geliştirilmelidir.

20. Savunma Sanayisin-deki dışa bağımlılık oranı kademeli olarak yüzde %10 indirilmelidir.

21. Her ile geri dönü-şüm merkezleri açılmalıdır.

22. Meslek okulları daha çok işlevsel hale getirilmelidir.

23. Kar amaçlı eğitim kurumları kapatılmalıdır.

24. Beyin göçünün önü-ne geçilmeli, büyük bir kampanya ile geri dönüş sağlanmalıdır.

Amerikan Ergenekonu İşbaşında!

Sait KAYA

Geçen yazının sonunda, Wohlstetter'in Türkiye'deki operasyonları ile FETÖ arasındaki bağlantıları izah edeceğimi söylemiştim. Fakat daha öncesinde ABD'deki ikili sistemi ve bu sistemin son dönemde Trump'a yönelik girişimlerini de anlamamıza yardımcı olmasını umduğum, 8 yıl önceki bir gelişmeyi dikkatlerinize sunmak istiyorum.

Gerçi bu gidişle pek yakında bir ABD sisteminden söz edebilecek miyiz ciddi şüphelerim var. 2-3 hafta kadar önce, Korona virüsü felaketinde en vahim tablonun ABD'de ortaya çıkacağını karamsar bir öngörü olarak yazmıştım. Ne yazık ki doğru çıkıyor bu öngörü. Yazının yazıldığı dakikalarda (28.03.2020) son 24 saatte dünya genelinde yeni vak'a sayısı 80.000'e, can kaybı da yine son 24 saatte 4.000'e yaklaşmış durumdaydı. Zaten 4 ülkenin can kaybı toplamı 3.000'i geçiyor. Bu fecî ivmelenmeyi tersine çevirecek bir gelişme olmazsa dünya genelindeki can kayıplarının 6 haneli sayılarla ifade edilmesi sadece birkaç gün sürecek. Aynı sürede ülkemiz için de "bin"li sayılardan söz ediyor olmamızdan korkuyorum.

Bütün bu felaketin bir faydası olduysa artık TV'lerde Kuantumcular, evrene enerji gönderenler, filanca ayeti dörbindöryüzkırkdört kere okursanız bütün dertlerinizden kurtulursunuz gibi zırvalarla milletin beynine tecavüz eden şarlatanların hiçbirinin ortalıkta görünmüyor olması. Virus, depremden bile daha acımasız bir biçimde akıl ve bilimin değerini öğretti herkese.

Asıl konuya gelmeden bu güncel felaketi de birkaç cümleyle değerlendirmek gerekirse, bildiğimiz anlamda son 4-5 asırlık kapitalist BATI uygarlığının sonuna gelmiş bulunmaktayız. Yok Mars'a yolculuk, yok yapay zekâ, yok yıldız savaşları derken, canlı olup olmadığı tartışma konusu bir mikrovarlık, bütün bu teknolojiyi ve insanlığı aciz bıraktı. Nasıl ki Roma'nın çöküşüyle, Röne-

sansla, Sanayi Devrimi'yle, Fransız Devrimi ile çağlar değiştiyse şimdi de öyle bir değişimin içerisindeyiz. Yine aynı şekilde, son 70-80 yıldır sahip olduğunu iddia ettiği tüm ideoloji ve değerler manzumesiyle Avrupa Birliği artık tarihe karışmış durumdadır. Birbirlerinin sağlık malzemesini çalmaya başladılar. İspanya'daki bir huzurevine giren askerler, tüm personelin günler önce kaçtığını ve huzurevindeki yaşlıların çoğunun yataklarında öldüğünü görüyor!!! Kaçan personelden tek bir tanesi bile birilerini arayıp yaşlıların yardıma ihtiyacı olduğunu haber verme gereği duymamış.

Keza tamamen özel sağlık sigortalarına bağlı bir sisteme sahip olan ABD'de nasıl bir manzarayla karşılaşacağımızı önümüzdeki haftalarda göreceğiz. Ülke genelinde silah satışlarının patlamış olması bir şeylere işaret ediyor. Virüse karşı silahlanıyor değiller herhalde.

Bu AB ve ABD'nin artık dünyaya ve Türkiye'ye hangi hususta örnek teşkil edebileceğini merak ediyorum. Galiba Türkiye, Batı'dan daha iyi Batılılaşmış durumda. Ara ara Türkiye'deki aydın çevrelerinde gündeme gelen Doğu-Batı tartışmaları da bu vesileyle son bulmuş olur herhalde. Avrupa ülkeleri birbirlerinin sağlık malzemesini çalarken, Küba, Çin ve Rusya, İtalya'nın yardımına koşuyor. Belki Türkiye'de de son haftalardaki cehalet ve tedbirsizlikten dolayı can kayıpları artacak ama ülkemizdeki hiçbir huzurevinde İspanya'dakine benzer bir facia görüleceğini sanmıyorum.

Bu yazı ilk olarak 9 Mart 2012 tarihinde yayınlanmıştı. Şimdi tekrar gündeme getirmemin bir sebebi ilk yayınlandığı sitenin artık kapalı olması nedeniyle bu yazıyı yeniden erişilebilir kılmak, diğer ve daha önemli sebebi de yazıda bahsedilen hususlara dair gerek necip Türk medyasında gerekse Strateji, Ortadoğu,

Terör v.s. konularında uzman geçinen ve hemen her gün çeşitli TV kanallarında boy gösteren “herbokoloji” uzmanlarının hiçbirinin 8 yıldır bu konuda tek kelime yazmamış olmasıdır. Şimdi biraz ironik cümlelerle başladığım bu yazıyı, birkaç kelime-lik uyarlamalarla aynen aktarıyorum:

Vay başımıza gelenler! Bunu da mı görecektik? Özgürlüklerin kalesi, liberalizmin kâbesi, dünya liboşlarının kiblesi Amerika Birleşik Devletleri, adım adım askerî vesayete sürükleniyor göz göre göre.

Nasıl mı? Aslında bunun işaretleri aylar öncesinden belirmişti. Geçtiğimiz (2011 yılı) Eylül ayı içerisinde, muvazzaf bir orgeneral olan David Howell Patraeus (nam-ı diğer çuvalcı general), “Afganistan İşgal Kuvvetleri Komutanlığı” görevini yürütürken CIA’nın başına atanmıştı. Önceki bir yazımda;

“Yıllardır belli çevreler ve özellikle de “demokrasi aşığı”, “özgürlükçü” ve “Liberal” aydınlarımız, hep MİT’in başına neden sürekli olarak asker bir kişinin (genellikle muvazzaf bir korgeneralin) getirildiğini sorgulayıp durdular. Her alanda “sivilleşmeyi” savunan bu çevreler, bu durumu “askerî vesayet” anlayışının bir uzantısı olarak gördüler. Genellikle de ABD başta olmak üzere batılı ülkeleri örnek göstererek bizde de “sivil” demokrasi olması gerektiğini söyleyip durdular...

Şimdi çok merak ediyorum... Mesela Mehmet Altan bu gelişmeyi nasıl yorumlayacak, ya da yorumlayacak mı? Öyle ya, muvazzaf bir general CIA’nın başına getiriliyor. Yıllardır bu tayfanın kiblesi niteliğindeki ABD, sakın “askerî vesayet” altına giriyor olmasın?”

diyerek tehlikeye(!) dikkat çekmiştim ama kimse uyanmadı.

Uyanmayınca da olanlar oldu.

Büyük ihtimalle “Amerikan Ergenekonu”na(!) mensup bazı emekli generaller, seçilmesini kurbanlar keserek kutladığımız özgürlük kahramanı Başkan Obama’ya muhtıra verdiler! Vaşington Post gazetesine tam sayfa ilan veren generaller, Obama’yı İran’a savaş açmaması yönünde uyardılar.

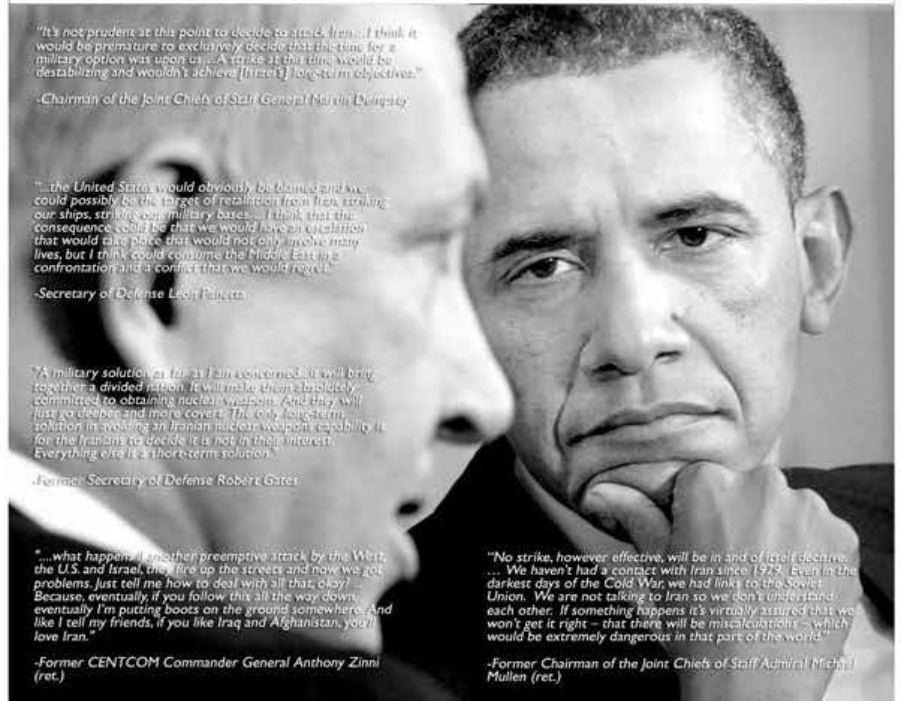
Söz konusu ilanı ve muhtıra metnini yukarıda görüyorsunuz. Terçümesi şöyle:

“Sayın Bay Başkan,

ABD ordusu dünyadaki en mühiş askerî güçtür. Fakat her meydan okumanın askerî bir çözümü yoktur.

Biz ya da müttefiklerimize

Mr. President: Say No to War of Choice with Iran

Dear Mr. President,

The U.S. military is the most formidable military force on earth. But not every challenge has a military solution.

Unless we or an ally is attacked, war should be the option of last resort. Our brave servicemen and women expect you to exhaust all diplomatic and peaceful options before you send them into harm’s way.

Preventing a nuclear armed Iran is rightfully your priority and your red line. Fortunately, diplomacy has not been exhausted and peaceful solutions are still possible.

Military action at this stage is not only unnecessary, it is dangerous -- for the United States and for Israel. We urge you to resist the pressure for a war of choice with Iran.

Sincerely,

Major General Paul Eaton (USA, Ret.)

Tom Fingar, Fmr. Deputy Director of National Intelligence for Analysis

Lt. General Robert G. Gard, Jr. (USA, Ret.)

General Joseph Hoar (USMC, Ret.)

Brigadier General John H. Johns, PhD (USA, Ret.)

Major General Rudolph Ostovich III (USA, Ret.)

Paul Pillar, Fmr. National Intelligence Officer for the Near East and South Asia

Colonel Lawrence Wilkerson (USA, Ret.)

saldırı olmadıkça, savaş son seçenek olmalıdır. Cesur askerlerimiz sizden onları zorlu yola göndermeden önce tüm diplomatik ve barışçıl seçenekleri tüketmenizi bekliyor.

Nükleer silahlı bir İran'ın önlenmesi haklı olarak sizin önceliğiniz ve kırmızı çizginiz. Neyse ki, diplomasi henüz tükenmedi ve barışçıl çözüm hâlâ mümkün.

Şu anda askerî bir harekât sadece gereksiz değil aynı zamanda hem ABD hem de İsrail için tehlikeli. Sizi İran'la savaş seçeneği baskısına direnmeniz için uyarıyoruz”

Amerikan yargı makamları, bu ilanı suç duyurusu kabul etmelidir. Gerçi gazete ilanında ıslak imza olması mümkün değil ama olsun. Muhtıracı generallerden birinin evinde imzalı bir kopyası vardır. O da olmazsa birinin bilgisayarından mutlaka çıkar. Muhtıra metnini el yazısıyla yazıp, gazeteye de sarı zarfla veya bavulla gönderecek halleri yok ya.

İşin asıl dikkat çekici yanı, necip Türk medyasının bu haberi görmezden gelmesi. 1-2 ajans haberi ve birkaç internet sitesi hariç “büyük” medyada hiç yer bulmadı bu gelişme. Aynı medya, Patraeus'un CIA başkanlığına atanmasını da görmezden gelmişti ve Patraeus, daha yeni görevinin devir teslimi bile yapılmadan Afganistan'dan doğrudan Türkiye'ye gelmesi bu konuda tek bir haber bile göremeyecektik.

Bir kısım emekli generalin, Vaşington Post gibi ABD'nin en büyük gazetelerinden birine tam sayfa ilan vererek Obama'yı uyarmasının hiç mi haber değeri yoktur?! Düşünsenize aynı olay Türkiye'de olsa ve bir grup emekli general gazetelere tam sayfa ilan vererek Başbakanı Suriye'ye müdahale etmemesi yönünde uyarı yer yerinden oynamaz mıydı?!

Yıllardır akıl almaz yalan ve iftiralarla büyük bir kampanya yürüten düzinelerce köşe yazarının, ABD'deki

bu gelişmenin de üzerine atlaması, derhal adı geçen emekli generallerin tutuklanmasını istemesi, hatta hangi sırayla tutuklanacakları konusunda yol göstermeleri beklenirdi değil mi? Fakat bu sivil toplum saplantılı, demokrasi aşığı, özgürlükçü yazarlarımızdan tek satır yorum göremedik. Bu tayfa, aslında en basit anlamıyla “araştırma” kavramından ve habercilikten o kadar habersizler ki, çoğunun bu gelişmeden haberi bile olmadığı ortaya çıkarsa şaşmamak lazım.

(28.03.2020'de yapılan ek):
Acaba 8 yıl önce tam sayfa gazete ilanı ile Obama'ya muhtıra veren bu güç, şimdi Trump ve ABD'nin geleceğine dair neler hesaplıyor olabilir?

Bu muhtıracıların İsrail'deki uzantılarını ve Amerikan Ergenekonu'nun “1 Numarası”nı da gelecek yazımızda ortaya koyalım.

Küresel ölçekte bir felaket yaşadığımız şu günlerde Başta Türk Milleti olmak üzere tüm insanlığa önce sağlık diliyorum. Bu yazıyı okuyan herkesi, evde çay içip kitap okuma ile hastanede bir yoğun bakım yatağında solunum cihazına bağlanma seçenekleri arasındaki feci farka dikkat etmeye ve birincisini seçmeye davet ediyorum. Ki birkaç gün sonra, ikinci seçeneğe de ancak şanslıysak ve sıra gelirse kavuşabileceğiz. Lütfen kendinizi koruyun. En az 3.000 yıllık bir geçmişe sahip olan milletimiz, zor günlerde ortaya çıkan geleneksel dayanışma anlayışı içerisinde bu zorlukları da aşacaktır.

Bir İktidar Stratejisi Olarak Gramsci'nin Mevzi Savaşı Taktiği: Güncelliği Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Deneme

Kaan EROĞUZ

Yirminci yüzyılın önemli marksist siyaset bilimcilerinden biri olan Antonio Gramsci (1891-1937), marksizmin klasik metinlerinde muğlak bırakılan devlet ve siyaset alanına ilişkin yaptığı kapsamlı analizlerle marksizmin üst-yapı alanına genişlik kazandırdığı gibi bu alanda ortaya koyduğu çalışmaları ve özgün kavramlarıyla siyaset bilimi disiplinine de tutarlı ve doyurucu bir kuramsal çerçeve sunmuştur. Bu yöndeki çalışmalarını ağırlıklı olarak Mussolini faşizmi hapisanelerinde geçirdiği yıllarda tuttuğu defterlerle ortaya koyan Gramsci, bir teorisyen olarak faşizmin ve pre-fordist dönemin dahiyane sayılabilecek bir tahlilini yaptığı gibi Marksist bir militan ve stratejist olarak burjuva devletin sönmümlenmesi ve siyasal iktidarın işçi sınıfı tarafından nasıl ve kimlerle ele geçirilebileceğine dair de önemli makaleler kaleme almıştır.

1917'de Rusya'da Lenin önderliğinde gerçekleşen ve Gramsci'nin Kapital'e Karşı Devrim başlığıyla Avanti gazetesinde incelediği dünyadaki ilk sosyalist devrim pratiği, tüm Avrupa solunda büyük bir yankı uyandırmış ve dikkatleri bir anda bu az gelişmiş Asya ülkesine çekmiştir. Bolşeviklerin Rusya'da gerçekleştirdiği sosyalist devrimin şaşkınlığı, şüphesiz, Gramsci'nin de adını andığımız yazısında ortaya koyduğu gibi kapitalist-batılı devletlerde gerçekleşmesi 'öngörülen' devrimin kapitalizme tam anlamıyla geçememiş, feodal bağların egemen olduğu bir Asya ülkesi olan Rusya'da gerçekleşmesinin vermiş olduğu şaşkınlıktır. Gramsci, Rusya'daki devrime cephe alan Kautsky ve Bernstein revizyonizminin aksine Rus Devrimi'ni heyecanla karşılamış ancak gerçekleşen devrimin Ortodoks marksizmin sınırlılıklarıyla anlaşılamayacağını da ortaya koymuştur.

"Olaylar, Rusya tarihinin tarihsel materyalizmin kanonlarına göre ne şekilde açıklanacağını belirleyen eleştirel şemaları berhava etti. Bolşevikler Karl Marx'ı bir tarafa

atıyorlar; onların göz önündeki eylemleri ve zaferleri, tarihsel materyalizmin kanonlarının düşünülmediği ve inanıldığı kadar katı olmadığını ortaya koyuyor. Ne ki bu olaylarda bile bir yazgı ögesi var ve Bolşevikler Kapital'de ki önermelerden bazılarını bir tarafa atıyorlar, onun dinçleştirici/içkin düşüncesini değil. Bu insanlar 'Marksist' değil, hepsi bu. Onlar asla sorgulanmayacak dogmatik sözlerden oluşan katı bir öğretiyi derlemek için Usta'nın eserlerini kullanmadılar. Onlar Marksist düşüncüyü yaşıyorlar."

Antonio Gramsci, marksizmin klasik metinlerindeki sınırlılıkları aşabilmek amacıyla Rosa Luxemburg'un 1905 Devrimi tahlillerinde kullandığı askeri analogileri ödünç alır ve geliştirir. Bu askeri analogiler "Manevra- Mevzi savaşı" taktikleridir. Gramsci, bu askeri analogiler yardımıyla devrime yönelik eylemin iki farklı stratejisini, yani aşamasını birbirinden ayırır. Birincisi, devletin baskı araçlarını ve özellikle onun askeri kuvvetlerini yenerek tek hamlede toplumun yönetimini ele geçirmek için tasarlanan topyekün cephe saldırısı, yani "manevra savaşı"dır. İkincisi, amacı sivil toplumun 'hendek sistemi'nin, siperlerinin ve kalıcı istihkamlarının altını oyararak ilerleyen daha aşamalı ve yıkıcı bir strateji yani "mevzi savaşı"dır. Gramsci bu kuramsal çerçeve üzerinden Lenin önderliğinde gerçekleşen 1917 Devrimi'ni manevra savaşı stratejisiyle başarıya ulaşmış bir politik hareket olarak konumlandırır. Gramsci'nin analizine göre Rusya'da manevra savaşının başarıya ulaşmasının nedeni bu ülkede "devletin" her şey olmasından, sivil toplumun ise emekleme aşamasında oldukça cılız olmasından kaynaklanmaktadır. Batı ülkelerinde ise devlet sadece bir dış hendektir, onun gerisinde gelişmiş bir sivil toplum vardır. Dolayısıyla da Batı toplumlarında manevra savaşından mevzi savaşına doğru bir geçiş olmalıdır.

"Mevzi savaşı sonsuz sayı-

da insan kitesinin feda edilmesini gerektirir. Dolayısıyla hegemonyanın eşi benzeri görülmedik biçimde yoğunlaşması ve daha mücadeleci bir hükümetin olması şarttır: bu hükümet muhalif güçlere karşı daha açıktan saldıracak ve -egemen grubun hegomonik pozisyonlarını her türden denetim araçlarıyla (siyasal, yönetsel vs.) perçinleyerek – ülke için- de bir çözülmenin ‘imkansızlığını’ sürekli olarak organize edecektir. Tüm bunlar bizim siyasal-tarihsel durumda nihai bir evreye girmiş olduğumuzu göstermektedir; çünkü politikada ‘mevzi savaşı’ bir kez kazanıldıktan sonra kesin bir hal alır. Bir başka deyişle, politikada manevra savaşı, kesin-kati olmayan mevziler kazanma sorunu olarak sürgit devam etmektedir, bu nedenle devlet hegemonyasının bütün kaynakları harekete geçirilememektedir. Fakat bu mevziler şu veya bu nedenden dolayı değerlerini yitirdiğinde ve ancak can alıcı önemdeki mevziler söz konusu olduğunda, kuşatma savaşına geçilir: yoğun, zor ve olağanüstü sabır ve yaratıcılık gerektiren bir savaştır bu. Politikada kuşatma, bütün görünüşüne rağmen, karşılıklı olarak gerçekleşen bir şeydir; yöneticinin bütün kaynaklarını elinin altında toplamak zorunda kalması onun düşmanını ne kadar ciddiye aldığını göstermeye yeterlidir.”

Böylelikle İtalyan siyaset bilimci Antonio Gramsci, sivil toplumun cılız kaldığı, devletin her şey demek olduğu ülkeler ile (yirminci yüzyılın başında genel olarak Asya ülkeleri için geçerli olan ve Rusya, Çin gibi ülkelerde uygulandığında başarıya ulaşan manevra savaşı) sivil toplumun gürbüzleştiği, işçi sınıfının örgütlenebildiği ve kısmi de olsa haklar edebildiği (sendikal haklar, parlamentoda temsil vs.) ülkeler (Batılı ülkelerde uygulanabilecek olan mevzi savaşı) arasında iki farklı devrim stratejisi belirler. Bu noktada Gramsci’nin ortaya koyduğu Doğu-Batı dikatomisi, her iki coğrafyanın her yerinde “tek biçimli” –uniform- bir stratejinin belirlen-

mesi gerektiği anlamına gelmez. Gramsci bu konuyu yaşadığı yüzyıl İtalya’sından örnek vererek vurgular. Güneyin az gelişmiş, ilkel ticari tarım ekonomisine dayanan toplumsal ilişkilerinin aksine Kuzey’deki sanayi kentleri ve gün geçtikçe güçlenen proletarya olgusu İtalya özelinde her iki devrim stratejisinin konjonktürel durumlara göre hesaba katılmasını zorunlu kılar. Gramsci’de mevzi savaşı stratejisinin üstünlüğü ise siyasal iktidarın zaptını kolaylaştırmasının yanı sıra iktidarı ele geçirdikten sonra kurulacak olan toplumsal formasyonun hegemonik gücünü, iktidarı ele geçirmeden kurmasından, eski tarihsel bloğun sivil toplumdaki hegemonyasını sönmülendirmesinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki, iktidarın manevra savaşı yoluyla zaptı sadece başlangıç aşamasını oluşturmaktadır, savaş ancak iktidarı ele geçiren sınıfın kendi çıkarlarını toplumun “evrensel çıkarı” haline getirebilmesiyle yani kültürel ve siyasal hegemonyasını kurabilmesiyle kazanılabilecektir. Bundan dolayı “Genel düzeyde “mevzi savaşına geçiş politik tarihsel durumda bir doruk aşamasına girdiğimizi gösterir, zira politikada ‘mevzi savaşı’ bir kez kazanıldı mı kesinlikle belirleyicidir.”

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Sardunyalı Nino’nun ortaya koyduğu iktidar stratejisini ana hatlarıyla gösterdikten sonra Türkiye özelinde güncelliğini ve uygulanabilirliğini tartışmaya başlayabiliriz.

Elbette bu kuramsal çerçeve Gramsci tarafından sınıfsal ve marksist bir bağlamda oluşturulmuş olsa da liberal çevrelerden, Avrupa’da ki üçüncü yol hareketine, yirmi birinci yüzyılın başından itibaren Ortadoğu’daki siyasal İslam’ın tüm coğrafyada iktidara gelmesine varıncaya kadar farklı ideolojik öznelerin iktidara giden yolda başvurdukları (bilinçli veya bilinçsiz) bir stratejik harita işlevi görevi görmüştür. Türkiye’de 1923’te politik alanda kaybettikleri mevzileri 1950’lerin başından itibaren geri kazanmaya başlayan,

kadrolarıyla devletin önemli kurum ve merkezlerinde yapılanma oluşturmuş siyasal İslam’ın politik alanı sarması, sivil toplumda elinde tuttuğu ağın genişliği sayesinde olmuştur. “Anadolu Kaplanları” denilen yeşil sermaye grubunun özellikle 1980 sonrası hızla yükselmesi, siyasal İslam’ın vakıf ve derneklerinin çeşitli “kamusal hizmet kisvesi” altında palazlanması ve sivil toplum uğraşında oldukça güçlenmesi 1990’ların ortasında siyasal İslam’ı iktidara taşımıştır. Refah Partisi’nin seçim zaferi, Erbakan Hareketinin, Milli Nizam Partisi döneminden beri verdiği mevzi savaşı (gramsciyen anlamda) stratejisinin bir örneğidir. Bu anlamda Türkiye’de Gramscici mevzi savaşının en iyi örneğini siyasal İslam’ın vermiş olduğunu (zannımızca büyük bir paradokstur) söylemek gerekir.

Öyleyse bu noktada tartışmaya açmamız gereken Türkiye’de mevzi savaşı stratejisinin uygulanıp uygulanamayacağı meselesi değildir, bu yukarıda örneklediğimiz gibi tam da karşımızda bulunan ideolojik çevrelerin uygulayıp başarıya ulaştığı bir iktidar yöntemi sunmuştur. (İkinci cumhuriyetçi tezlerin baş aktörleri sol-liberallerin ve bölücü terör örgütünün sivil yapılanmalarının örgütlenme taktikleri de bu kapsamda değerlendirilebilir.) Bu aşamada tartışılması gereken, Kemalist kadroların halkın çoğunluğunu kapsayan emekçi kesimlerle (sınıfsal konumlanışları ve ittifakları yok saymayarak) kuracağı tarihsel bloğun, bir iktidar stratejisi olarak Gramsci’nin mevzi savaşı taktiklerini uygulayabilme yeteneğinin olup olmaması meselesidir. Bu politik alanda tüm mevzilerini kaybeden Kemalistlerin sivil toplum alanında güçlenmesi, “halk için halka rağmen” savından sıyrılıp “halk için halkla beraber” mottosunu teori ve pratikte geliştirebilme meselesidir. Mevzi savaşı stratejisi her şeyden önce bir “kadro” ve “hareket” meselesidir. Ülkemizin dâhilinde iktidara sahip olanların artık bir “yöneteme krizi” -hegemonya krizi- içinde olduğu günümüz konjonktüründe

dikkatle incelenmesi gereken bir yol haritası sunmaktadır. Bir asır önce olduğu gibi bugün de memleketin çağdaşlaşma ve kalkınma hamlelerinde öncü bir göreve sahip olan Kemalistlerin politik alanda kaybettikleri mevzileri geri kazanma ihtimali elindeki “kadro” ve “enerjiyi” bir iktidar stratejisi doğrultusunda “harekete” geçirebilmesiyle mümkün olacaktır.

SON NOTLAR

Hazırlayan: David Forgacs, Gramsci Kitabı, Dipnot Yayınları, 2018, Ankara, s.40

David Forgacs, a.g.e, s. 40-41

David Forgacs, a.g.e, s.271

Paul Ransome, Antonio Gramsci Yeni Bir Giriş, Dipnot Yayınları, 2011, Ankara, s.194

Hazırlayan: David Forgacs, Gramsci Kitabı, Dipnot Yayınları, 2018, Ankara, s.271-272

David Forgacs, a.g.e, s.282

Derleyen: Anne Showtacks Sassoon, Gramsci'ye Farklı Yaklaşımlar, Dipnot Yayınları, 2012, Ankara, s.42

Gramsci'nin ailesi ve yakın çevresi tarafından kullanılan lakabı. Ayrıntılı bilgi için bkz: Guiseppe Fiori, Bir Devrimcinin Yaşamı: Antonio Gramsci, Verso Yayınları, 1989, Ankara

Gramsci'nin siyaset kuramında önemli bir yere sahip olan devlet-sivil toplum ikililiği için bkz: Hugues Portelli, Gramsci ve Tarihsel Blok, Savaş Yayınları, 1982, Ankara

Ömer Seyfeddin Ve Milliyetçilik Düşüncesinin Çocuklara Öğretilmesi Bağlamında Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi Adlı Eseri

Bünyamin TAN

Dağıstan göçmeni alaylı bir subay olan Ömer Şevki Bey'in oğlu olan Ömer Seyfeddin, Balıkesir'in Gönen ilçesinde dünyaya gelmiştir. Eğitim hayatına dört yaşındayken Gönen'de Raşit Efendi Mahalle Mektebi'nde başlamış olup babasının görevi gereği gittikleri İnebolu ve Ayancık'ta devam etmiştir. Daha sonra İstanbul'da anne tarafından dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağında yaşamaya başlayan Ömer Seyfeddin, bir yıldan kısa bir süre Mek-teb-i Osmanîde öğrenim görmüş, ardından da 1883'te Eyüp Askerî Baytar Rüşdiyesi'ne kaydedirilmiştir.1896'da bu okulu tamamlayarak aynı yıl Edirne Askerî İdadisi'ne başlamıştır. İdadi eğitiminden sonra İstanbul'da Mek-teb-i Harbiye-i Şahane'de yüksek tahsiline devam etmiştir. 1903 yılında Makedonya'da baş gösteren isyan hareketleri yüzünden harbiyeden imtihan-sız olarak mezun edilen "sınıf-ı müstacele" içinde yer almıştır. Merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordunun İzmir Redif Tümenine bağlı Kuşadası Redif Taburu'nda mülazım-ı sani (asteğmen),1907'de İzmir'de açılan Aydın Vilayeti Jandarma Alay Mektebi'nde kavâid-i diniyye hocalığı görevlerini yapmıştır.¹

Serbest İzmir, Sedâd ve Muktebes adlı süreli yayın organlarında yazılar ve şiirler kaleme almış olup Türkçü Necîb'in yönlendirmesiyle dilde sadeleşme ve millî bir edebiyat oluşturma düşüncesine kapılır. 1909 yılı başında Selanik'e tayin edildikten sonra Balkanlarda Bulgar ve Makedon komitacıların millî ülküleri uğruna yaptıkları mücadelelere şahit olur ve gördüğü ve şahit olduğu olaylar onun milliyetçilik konusundaki fikirlerini perçinler. Genç Kalemler dergisinde meşhur yazısı "Yeni Lisan" ile 20. yüzyıldaki Türk dili ve edebiyatının

1 Ahmet Bozdoğan, "Ömer Seyfeddin", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6710>, [erişim tarihi: 04.02.2020].

milliyetçi dil ve edebiyat anlayışını başlattığı kabul edilir.¹⁴ Eylül 1912'de üsteğmen rütbesiyle Garp Ordusunun 39. Alay 3. Taburuna katılan Ömer Seyfeddin, Komanova'da Sırp-lara, Yanya'da Yunanlılara karşı savaşmıştır. 20 Ocak 1913 tarihinde Kanlıtepe'de Yunanlılara esir düşmüş ve Naflıyon kasabasına götürülmüştür. Bu esaret 17 Aralık 1913'e kadar sürmüştür. Bu tarihte İstanbul'a dönmüş ve Türk Sözü dergisinin başyazarlığını yürütmüştür. Diğer yandan Darülmualiminde kıraat ve Kabataş Sultanisi'nde edebiyat hocalığı görevlerini üstlenmiştir. Kabataş Sultanisi'ndeki görevini 6 Mart 1920 tarihine, yani öldüğü tarihe kadar devam ettirmiştir. Kadıköy Kuşdili Mahmut Baba Mezarlığı'na defnedilen Ömer Seyfeddin'in mezarı daha sonra 23 Ağustos 1939 tarihinde yapılan bir yol düzenlemesi sebebiyle Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'na nakledilmiştir.²

Ömer Seyfeddin'in eserlerine baktığımızda, özellikle hikâyelerinde, Türk milliyetçiliğinin baskın bir şekilde ön plana çıktığını görürüz. Melih Görgün, onun 1900-1920 yılları arasında hikâyelerinde millî bir bilinç oluşturmaya çalıştığını ve bu bilinci giderek güçlendirecek temalara ağırlık verdiğini ifade etmektedir.³ Sadece hikâyelerinde değil kaleme aldığı makalelerde de Türkçülük, milliyetçilik ve millî kimlik gibi konuları işlemiştir. Yarınki Tûran Devleti isimli makalesinde milleti bir dili konuşan, bir dine inanan, bir terbiyeye bağlı bir insan topluluğu olarak zikretmektedir. Siyasi sınırların bir milleti asla ayıramayacağını altını özellikle çizer. 1916'da yazdığı Azerbaycan'ın İstiklâli Münasebetiyle başlıklı yazısında Osmanlı Devleti, Azerbaycan, Kuzey Kafkasya, Türkistan, Hive, Buhara, Semerkant, Fergana gibi farklı bölgelerdeki

2 Bozdoğan, a.g.m.

3 Melih Görgün, Ömer Seyfeddin'in Seçilmiş Eserlerinde Milliyetçilik Yansımaları, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 6, 2018, s. 133.

Türkler arasındaki tek farkın şive farkı olduğunu belirtir.⁴ 1914'te kaleme aldığı Türklük Mefkûresi başlıklı makalesinde mekteplerde çocuklara milletleri ve milliyetleri hakkında hiçbir şeyin öğretilmediği, o milliyetsiz yetiştirilen çocukların hepsinin milliyetlerini inkâr ettiklerine değinir.⁵ Nitekim bu vahameti Primo Türk Çocuğu adlı hikâyesinde de ele alır. Türk bir baba ve İtalyan bir anneden dünyaya gelen Primo'da dil, tarih, milliyet ve millet gibi kavramların gelişmemiştir. Daha sonra baba Kenan'ın eşiyle milliyetçi duygular münasebetiyle tartışması ve Primo'nun da Orhan adlı bir arkadaşı vesilesiyle milliyetçilik duygular geliştirdiği görülür.⁶ Bahsi geçen makaleler ve bu hikâye bağlamında Ömer Seyfeddin'in Türk toplumunun nündeki milliyetsizlik tehlikesini sezdiği ve "Ağaç yaşken eğilir" atasözünün düsturunca okul hayatına başlayan çocuklara yönelik milliyetçiliğinin ne olduğu ve Türk çocuklarının dilini, kökenini, tarihi ve akrabalarını öğrenmesi açısından Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi adlı eserini kaleme aldığı görülmektedir.

Çocuk Dünyası Neşriyatı dizisinden çıkan Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi adlı eseri Ömer Seyfeddin, Ö.S. rumuzuyla yayımlamıştır. İstanbul'da Şems Matbaası'nda basılan eserin yayım tarihi bulunmamaktadır. Eser 30 sayfadan oluşmaktadır ve çeşitli başlıklar altında çocuklara milliyetçilik kavramının ne olduğu ve niçin gerektiği anlatılmaktadır. Eser, Türklük Mefkûresi başlığıyla başlar. Bu başlığı mefkure (gaye, amaç, ideal) kelimesinin açıklamasının yapıldığı Mefkure Nedir? alt başlığı izler. Okullarda aldıkları eğitimin kendilerine bu kavramı öğretmediğini, Türk milletinin bir

süredir gaflet uykusunda olduğunu, artık uyandıklarını ve milliyet bilinci kazanmaya başladıklarını, her Türk'ün şahsi ve umumi hayatları olduğunu ve bu iki hayat için de ayrı ayrı ideallerinin olması gerektiğinden bahseder.⁷ Başka Milletlerin De Mefkureleri Var Mıdır? başlığında her milletin kendi mefkuresinin olduğundan ve bu mefkurelerin o milletin ideallerini oluşturduğundan bahseder. Bir kişi için önemli olanın şahsi hayatı olmadığını belirtir. Ona göre esas olan umumi yani kişinin milletine adadığı hayattır. Nitekim kişinin hayatı fanidir ve sonsuz hayata sahip olan milletin hayatıdır. Büyük milletlerin olduğu gibi küçük milletlerin de mefkureleri vardır ve Batılı milletlerin ortak mefkuresi panhelenizm yani Rum birliği olup Türk milletini yenerek bunun bir kısmını gerçekleştirmişlerdir. Ona göre mefkuresi olmayan milletler hayvan sürüsünden başka bir şey değildir.⁸ Mefkureler Nasıl Doğar? başlığı altında bir milletin mefkuresinin olabilmesi şartının bir arada yaşamak olduğundan bahis açar.⁹ Millet Nedir? başlığı altında millet, ümmet ve devlet kavramlarının açıklamasını yapar. Aynı dili konuşanların hepsi bir millet, aynı dine inanların hepsi de bir ümmettir. Devlet de ümmetleri ve milletleri ayrı olan toplulukları bir arada tutan siyasi bir yapıdır. Türkçe konuşan bütün Müslümanları da Türk milletinden saymaktadır.¹⁰ Türkiye'de Ne Kadar Türk Var? başlığı altında Türk topraklarındaki illerde ne kadar Türk olduğundan bahis açar. Türkiye de Turan'ın bir parçasıdır ve içerisinde Türk toplumundan başka farklı etnik kökenden toplumlar bulunduğunu belirterek bunların kimler olduğunu ve nerelerde bulunduğunu belirtir. Bazı Türk düşmanı kesimlerin kasten Türkleri Türkiye'de az göstermeye çalıştıklarını da sözlerine ekleyerek uyarıda bulunur. Bu tür kitapları

yazarların Türk olup olmadıklarının, olsalar bile milliyetini sevip sevmediğinin ve millet kavramından ne anladığının sorgulanması gerektiğine değinir.¹¹ Türk'ün İstikbali başlığında ise şu hususları maddeleştirir:

1-Yüz milyonun esas lisanı birdir, Türkçedir.

2-Bütün Turanda çokluğu teşkil ederler. Aralarında başka büyük milletler yoktur. İstanbul'dan kalkan bir adam Azerbaycan, Kafkasya, Türkistan yoluyla ta Mançurya'ya kadar Türklerin arasında, Türkçe konuşarak gidebilir.

3-Dini ve lisanı bir olan Türk milletini içki illeti çürütmemiş, milli kuvvetleri sarf olmamıştır.

4-Dince ve lisanca olduğu gibi coğrafyaca dahi hiçbir millet Türkler kadar "topluluk" saadetine mazhar olmamıştır.

5-Şimdiye kadar birbirinden uzak bir ümmet hayatı süren Türkler artık maarif ve medeniyet sayesinde birleşmeye; dilde, işte, fikirde birlik yapmaya başlamışlardır.¹²

Türklük Mefkuresi Nedir? başlığında Osmanlı döneminde Türklerin nasıl bir hayat sürdüğünden, milli bilinçten yoksun oluşlarından, Anadolu'ya göç ettiklerinde 15-16 milyonluk bir nüfusa sahip olduklarından, yapılan fetihlerden, gerilemeden ve Tanzimat'a giden süreçten, kaybedilen topraklardan, bu savaşlardan sonra Türklerin milliyetlerini hatırladıklarından ve Türk milletinin kendi mefkuresini oluşturmaya başladığından bahis açar. Ona göre bu mefkure şu üç maddeden oluşmaktadır: Lisan Muhabbeti, Millet ve Din Muhabbeti, Vatan Muhabbeti.¹³ Lisan Muhabbeti'ni Türklerin milliyetlerini unuttuktan sonra yabancı dillerin tesirine girdiği ve sonradan milliyetini hatırlayarak tekrar öze dönüş yaptığı

4 Abdullah Şengül, "Ömer Seyfettin'de Millî Kimlik", *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2001, s. 7.

5 Şengül, a.g.m., s. 11.

6 Görgün, a.g.m., s. 133-134.

7 Ömer Seyfeddin, *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi*, Şems Matbaası, İstanbul, (t.y.), s. 3-4.

8 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 4-6.

9 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 7-8.

10 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 8-10.

11 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 10-14.

12 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 15.

13 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 16-19.

ifadeleriyle anlatır. Şu satırlarla da devam eder: “Gördüler ki şimdiye kadar yazılmayan konuştuıkları lisan daha tatlı, daha canlı, daha güzel... Artık bu lisanla yazmağa başladılar. Yani söz söyledikleri gibi belki söylediklerinden daha güzel yazıyorlardı. Konuşma lisanını yazmak için:

1-Arapça ve Acemce terkip ve cemi kaidelerini kullanmamak. (Tabii ilim ve fende ki ıstılahlar müstesna)

2-Türkçeye girmeyen, Türk halkının manasını bilmediği yabancı kelimeleri kullanmamak...

İcap ediyordu. Bu iki noktaya dikkat eden pek güzel konuşulan Türkçeyi yazabiliyor ve yazdığını herkes gibi kendisi de anlıyordu. Her millet kendi lisanında yaşar. Lisansız bir millet çobansız sürü gibidir. Türkler varlıklarının umumi ve canlı bir lisanla kaim olduğunu anlayınca lisanlarını dünyada her şeyden mukaddes ve kıymetli gördüler. Onu edebiyata geçirmeye karar verdiler. Artık siz yetiştiğiniz zaman asla o eski divanlardaki Arapçalı, Acemceli karışık edebiyat lisanını kullanmayacak ve kullananları milliyetinizi tahkir etmiş sayacaksınız... İşte konuşulan Türkçemizi sevmeye, bu lisanı edebiyatta kullanmağa “Lisan Muhabbeti” derler. Lisan, milletin manevi vatanıdır. Manevi vatana istihkâm yapılmaz ve müdafaasına gayret olunmazsa maddi vatan da yaşayamaz. Lisanlarını seven, kendi kelimelerini, kendi kaidelerini terk etmeyen milletler kurtulmuşlardır. Almanlar, Macarlar, Sırlar ve ilh gibi...”¹⁴

Millet ve Din Muhabbeti başlığını ise şu satırlarla ifade etmektedir: “Her millet kendi millettaşlarını sever. Türkiye’de bazı Türkler şahsi ve politika menfaatleriyle hudut haricindeki millettaşlarını inkâr ederler. Onlara bakmamalı. Onlar hodperestlerdir. Milliyetini duyan bir adam bütün

14 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 20-21.

dünyada Türkçe konuşan insanları Türk bilir ve hiç ayırt etmeden hepsini sever. Türklerin hepsi Müslümandır. Türklüğü sevmek Müslümanlığı da sevmek demektir. Türk Milleti uyanır ve birleşirse Müslümanlık âlemi yüz milyonluk kuvvetli bir hadim kazanmış olur... Müslümanlık ancak Türklerin ve Türklüğün uyanmasıyla esirlikten kurtulacaktır!”¹⁵Vatan Muhabbeti başlığını ise kendi içinde üçe ayırır: milli vatan, dini vatan ve fiili vatan. Milli vatan, Türkçe konuşan bütün Müslümanların oturduğu yerler olup buraları Turan diye adlandırır. Dini vatan, ona göre turanla beraber bütün başka milletlerden olan Müslümanların oturduğu yerlerdir. Fiili vatan ise Osmanlı devletinin idare ettiği bütün Türkiye’dir. Bunun yanı sıra cahil milletlerin bir araya gelemeyeceğini ve uyanamayacağını, mahvolup gideceğini; ilme, fenne, iktisada önem vermeleri gerektiğini belirterek şu satırları kaleme alır: “Her Türk okuyup yazmak, öğrendikten sonra sanata, ticarete girmeli, milleti için zengin olmalıdır. Âlim milletler zengindir. Fertleri ayrı ayrı zengin olan milletler en kuvvetli milletlerdir. Türk Milleti iyice uyanmak parlamak için:

1-Milli ve Umumi bir Türk Edebiyatı

2-Türklerde Güzel Sanatlar (Musiki, resim, heykeltıraşlık, tiyatro ve ilh..)

3-Türklerde fen ve büyük sanatlar (Fabrikalar, ihtiyacımız olan makinalar, elektrik inşaatı vesaire ...)

4-Türklükte ticaret ve iktisat Lazımdır...”¹⁶

Eserin son bölümü Bir Çocuk Nasıl Türk Milliyetperveri Olur? başlığını taşımaktadır. Bu bölüm makalemizin esas konusunu oluşturan kısım olduğundan burada tamamının verilmesi uygun görülmüştür:

15 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 22-23.

16 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 25-27.

“1- Konuştuğu Türkçeyi sever. Konuştuğu lisanı yazar. Ve bu güzel İstanbul Türkçesini herkese öğretmeğe çalışır.

2- Dini gibi milliyetini de sever. Ve mukaddes bilir. Türklüğün aleyhinde bulunanlara karşı müdafa eder. Milliyetine lakırdı söyletmez. Türklüğün dünyadaki milletlerin hepsinden daha necip ve cesur olduğunu hatırlıdan çıkarmaz. Hangi milletten olursa olsun Türkçe öğrenip Türk milliyetine karışan muhacirlere tıpkı eski kan kardeşymiş gibi muamele eder.

3- Her fırsatta Türklüğü metheder. Türklüğe kıymet verir. Her fırsatta Türk tarihini, Türk cihangirlerini, Türk âlimlerini anar.

4- En büyük cihangirler Türklerden çıktığı gibi İbn-i Sina ve Uluğ Bey gibi en büyük âlimlerin de Türk Milletinden geldiğine iman eder.

5- Her şeyden evvel Türk tarihine vukuf peyda eder. Türklüğe dair yazılan edebi ve fenni şeyleri diğer mütalaalara tercih eder.

6- Askerlik, tüccarlık, sanatkârlık, memurluk hâsılı hangi meslek için hazırlanırsa hazırlansın en başlı emeli Türklüğe, Türk mefkûresine hizmet etme olur.

7- Şahsi hayatının fani fakat milliyetinin, Türklüğünün ebedi olduğunu aklından çıkarmaz. Herkes mezara girecek ve ölecektir. Tarihe giren kahramanlar ölmezler. Milletlerinin kalbinde yaşarlar. Milliyetperver olmak isteyen her çocuk da nasıl olursa olsun iyi bir nam ile Türk tarihine girmeye çalışır. Dünyada tarihe girip şanlı bir hatıra bırakmak kadar alî ve gıpta olunacak bir şey yoktur. Ruhunda büyüklük ve yükseklik meyilli olan çocuk mutlaka Türk milliyetperveri olur. Her yerde her vakit ve her işte birinci olmağa çabalar. Yorulmaz. Bıkılmaz. Üşenmez. Vücudunu izcilikle ve idmanla, fikrini bilgi ile fenle, ruhunu milli mefkûre ile kuvvetlendirir. Bilgisiz bir kuvvet ve cahil kafa altında sağlam bir vücut hiçbir işe yaramayacağı gibi mefkûresiz bir ilim, mefkûresiz bir âlim de hiçbir işe yaramadıktan başka Türklük cemaatine tarif olunmaz

zararları dokunur.”¹⁷

Ömer Seyfeddin’in Türk çocuklarına ve onların geleceğine verdiği önem ve onları hayata hazırlamaktaki gayesinde Türk milliyetçiliğinin nasıl bir temel oluşturduğu bu makale ile gösterilmeye çalışılmıştır. Burada ifade ettiğimiz düşüncelerin cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk eğitim sisteminde karşılık bulduğunu görmekteyiz. Mustafa Kemal Atatürk’ün sayesinde küllerinden uyanan bir milletin çocuklarının eğitim müfredatına giren tarih dersi kitaplarına giren konu başlıkları da bu tezimizi güçlendiren bir belgedir. Kemalizm ve Ulusçuluk anlayışlarının da Türk çocuklarına aşılama hedefledikleri gayeleri Ömer Seyfeddin’in yıllar önce çocuklar için kaleme almış olması da onu bu siyasi doktrinin fikir babası yapar kanaatindeyiz. Son olarak sözü yine kendisine bırakarak makalemizi burada sonlandırıyoruz: “Ey Türk Çocukları! Siz hem kuvvet, hem bilgi hem de mefkûre sahibi olunuz. Büyük muvaffakiyetleriniz namınızı tarihe geçirecek ve sizi fani hayatın fevkindeki o ebedi ve ölümsüz hayata nail edecektir.”¹⁸

Kaynakça:

BOZDOĞAN, Ahmet “Ömer Seyfeddin”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6710>, [erişim tarihi: 04.02.2020].

GÖRGÜN, Melih Ömer Seyfettin’in Seçilmiş Eserlerinde Milliyetçilik Yansımaları, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 6, 2018, s. 126-137.

Ömer Seyfeddin, Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi, Şems Matbaası, İstanbul, (t.y.).

17 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 28-30.

18 Ömer Seyfeddin, a.g.e., s. 30.

ŞENGÜL, Abdullah “Ömer Seyfettin’de Millî Kimlik”, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 2001, s. 1-14.

Söyleşi:Gülgün Türkoğlu Pagy

İpek ESEN

Anlık dergisi için yaptığımız bu söyleşiyi kabul ettiğiniz için teşekkürler. Yazdığınız köşelerde felsefeden yola çıkarak güncel, pratiğe değiniyorsunuz, bu sebeple söyleşiyi de bu şekilde kurguladım. Biraz felsefe, biraz siyaset, çokça Türkiye konuşalım istedim. Yazılarınızda sık sık insanların olayları ve düşünceleri duygular çerçevesinde ele aldığından bahsediyorsunuz. Bunun da bilinç düzeyleri ile ilgisi çok elbette. Biraz bahseder misiniz?

Gündelik bilinç, duyusal bilinç dediğimiz şey, burası ve bedenin ihtiyaçları ile ilgili kaygısı olan ve buna yönelik üretim yapan bilinç düzeyidir. Bu bilinç düzeyinin ana kaygısı, beslenmek, giyinmek, barınmak, üremek gibi temel ihtiyaçlara yönelik. Deneyimleyen bilir ki, temel ihtiyaçların giderilmesi insanın derinden hissettiği can sıkıntısını, amaçsızlık, tamamlanmamışlık duygusunu gidermez. Yaşama anlam verebilmek için kişi nicel olana yönelir, biriktirir. Biriktirdikçe absürtleşir. Karikatürize edersek: Yedinci evini almak, ünvanlarının artması için çabalamak, daha çok takipçi için sosyal medyada adeta yaşamak, deneyimlenen cinselliği saymak... Buradaki sinsi tehlike nicel birikimin beraberinde, nitel dönüşümü de getirmesidir. “İnsan” vasfı ile nitelenen varlık, bu tür nicel birikimlerde huzur bulamaz. Bu bağlamda insan, huzursuz bir varolandır; çünkü, ona insan olma ayrımını veren nitel özü arar. Kendini, yetersizliği ya da yokluğu ile belli eden bir düzey bu. Temel gereksinimler karşılandıktan sonra, yaşamı adeta bir rutinin yinelenmesi haline gelen kişi, hâlâ bir şeylerin eksikliğini hisseder. “Ben kimim?”, “Yaşamın amacı nedir?” gibi soruların ortaya çıktığı, potansiyel bilinç düzeyimizin, aktüel hale gelebilmek için bizi zorladığı bir aşamadır bu. Bizim geleneğimizde bu, maişet aklından akli meada geçiş olarak adlandırılır. Maişet akli, temel ihtiyaçların dışında bir şeyi henüz sorgulamayan akıldır. Mead denildiği

zaman, akli meada çıkıldığında “Ben kimim?” sorusu gelmiştir; bu ciddi bir özeleştirme aşamasıdır. İnsanlarla konuştuğumda şunu soruyorlar: “A! Ben, hiç ‘Ben kimim?’ sorusunu sormadım, orada değil miyim yoksa?” O öyle bir şey değil, şöyle bir şey: “Ne kadar sıkıcı bir dünya, tüm amaç bu olabilir mi?” “Neden sürekli bir şeyler eksikmiş gibi hissediyorum?” “Neden sürekli aynı şeyleri yapıyoruz?” “Zihnim her zaman benim patronum mu olacak?” gibi huysuz ve huzursuz sorular. Akıl, eğer mead seviyesini zorluyorsa nefis de mutlaka özeleştirme (levvame) aşamasına geliyordur. Bu olduktan sonra insan bilinci aynı seviyede kalmaz. Özeleştirmenin varlığı dönüşümün müjdesidir.

Bu huysuz soruların sorulmadığını anlıyoruz. Kendini tanımamakla ilgili neler söylersiniz? Türkiye’de ana problemlerden birinin “varlık duyusunun eksik olmasıdır” diyorsunuz; kendini tanımamak, varlık duyusu bunlar bağlantılı mıdır? Bu nasıl oluyor da siyasete kadar etki ediyor?

İlk benim kullandığım bir ifade değil, sanırım ilk, İhsan Fazlıoğlu kullandı bu tanımı. Varlık duyusu yok; ama, bu devirde yaşadığımız için, artık her şeyin bombardımanı var. Aslında hepimiz tilki gibiyiz, bilgi çok ve ulaşılabilir konumda. Psikoloji okuyor, anlıyoruz. Kendimizle yüzleşmekten köşe bucak kaçıyor, karşımızdakiniyse paramparça ediyoruz, yani çözümlüyoruz, analiz ediyoruz. Sabah kadın programlarında bile bu yapılabılır hale geldi. Oysa, asıl sorun şudur: Çözebildiğimiz, parçaladığımız şeyi tekrar birleştirebiliyor muyuz? Birleştirebilmek için varlık duyusunun olması gerekir. “Öteki”nin analizi, merkezin olmadığı koşulda saldırgan, dürtüsel bir boyuta ulaşabilir; diğer bazı kompleks mekanizmalar da devreye girebilir. Siyasette de buna tanıklık ediyoruz. Kontrolsüz bir saldırganlık, ürkütücü bir merhametsizlik. Varlık duyusu dışarıda temellenmez, yakıtını

kendinden alır; kendine dönmemiş; düşüncesi, eylemi hakkında kafa yormamış bir kişinin vicdanlı olmasını beklemek, çocuksu bir tutumdur. Karşımızdakinde görebileceğimiz kusurlar, huylar az ya da çok bizde de vardır. İlk bakışta bağlantısallığı fark edilemeyebilir; ancak, vicdan ile bilinç düzeyi yakinen ilişkilidir. Merkez, insan türünde vicdandır. Vicdan da hazır verili bir şey değil; bilinç düzeyimize eşlik eder, giderek oluşur. Şunu anlamalı ve hakaret olarak algılamayı bir kenara bırakmalıyız: İnsan doğuştan vicdanlı ve akıllı değildir, vicdan ve akıl potansiyeliyle doğar sadece. “Ben” “kendi”me döndüğüm zaman varlıkla temasa geçme çabam vardır. Din denilen olgu buradan hareketle şekillenir. Whitehead’in söylediği gibi: “Din, yalnız kaldığında kendinle ne yaptığıdır.” Sıkça yanlış bir biçimde tartışıldığı gibi mesleğimizin bilimle ilgili olması buna engel değil, aksine katkıdır. Bilimde nesne geçici olandır. Bu rasyonel aklımızı doyurabilir yalnızca.

Yanışlanabilir anlamında mı?

Hayır ben o anlamda söyleyemiyorum. Popper’ın dediği anlamda değil. Ben bilimi hangi aşamada yaparsam yapayım, hep geçici olan bir şeyi inceliyor ve hatta geçmiş olan bir şeyin ölçümlerini buluyorum. Örneğin, doktor olarak tomografiyi önüme aldığımında saniyelik de olsa bazen dakikalık bir gecikmeyle önüme alıyorum, o anda gerçekten beyinde ne olup bittiğini gösteren bir şey değil. Bu yanlış mı, asla değil. Kendi zaten geçici olan bir şey beden örneğin, beden üzerine bilim yapıyoruz o anda. “Yapmayalım” demiyorum, bilim karşıtlığı değil bu; ama, bilimi titizlikle yapan insanın, bir süre sonra sorduğu soru şu oluyor: “Her şey geçici, kalıcı olan ne var?” Etrafımıza baktığımızda geçici olmayan hiçbir şey yok. Kendisi geçici olan bir şey nedenini kendinde taşıyabilir mi, bu olanaksız. Felsefe burada bize gerekiyor.

Felsefe ve bilim arasında kurduğunuz bu bağlantıdan sonra din ve felsefeye ilişkin neler söylersiniz?

Bakın, biz ne bilim yaparsak yapalım, nesnemiz dışarıda olan bir şeydir. Örneğin: Mikrobiyoloji, mikro organizmaları düşünmesine konu edecek. Birtakım gözlemlerde bulunacak, ölçüm yapacak. Diyelim ki bir proje var, proje çerçevesinde düşünmeye konu olan şey, mikroorganizmalar ve canlılıktır. Matematik, büyüklükler üzerine; tıp, insan sağlığı üzerine eğilerek bilim yapar. Bilimler arasında yalnızca felsefe, düşünmenin üstüne düşünmedir. Dolayısıyla bir soyutlama yeteneği gerektiriyor. Felsefeye eğitilmek gerekir. Bu çok değerli bir şey... Felsefeye eğitildikten sonra, felsefe tarihinin ne anlattığını anladıktan sonra, biz eğer kavram yarışı yapmıyorsak, felsefe konuşmak istediğimizde her zaman bir filozofa atıf yapıp konuşmak zorundayız. Niçin, çünkü o düşünceleri biz üretmedik. Bu şimdi çok özsel bir ayrım, bu nasıl olabilir? Bir felsefe profesörü uluslararası çalışmalara katılabilir; Türkiye’de çok ünlü olabilir; yaşamının sonuna kadar, diyelim ki 50-60 yıl felsefe hocalığı yapabilir, kendi düşünmesinin üstüne düşünmeden başkalarının anlattığı şeyleri tekrarlayabilir. Bu elbette değerli bir şey, lâkin felsefe yapmak bundan çok farklıdır. Varlık kavramını alıp örneğin, doğa filozoflarından Tales’ten başlatayım, Hegel’e kadar getireyim, çok iyi anlayayım. Ben felsefe öğrendim, felsefe yapmadım. Burada çok büyük bir ayrım var. Öğrendiklerimi yaşamımın sonuna kadar anlatabilirim; ama, felsefeyi sadece öğrenmiş ve beni dinlemek isteyenlere öğretmiş olurum. Hegel, felsefe tarihinin, insanoğlunun özbilincinin tarihi olduğunu söyler. Felsefe tarihindeki filozofların ne dediklerini anlamak, bir beden omurgasını iskelet sistemini oturtmak gibidir. Onun üzerine konulacak olan örgensellik, dirimliliğini kendinden alır. Adeta bir insanın yaratılması,

ona tinselliğin verilmesi gibi bir şeydir felsefe yapmak; insan onunla doğar bir anlamda. Örneğin Descartes, ne anlam taşıyor acaba? Descartes aşamasına geldiğimizde, bizim düşüncemiz kendi özdüşüncemiz bize ne diyor? Bu edimselliğe ulaşmak, ancak derdi olan insan için olanaklıdır. Yoksa felsefe dışsal kalır. Derdinin çaresini din olgusuyla arayan kişi de buna benzer bir şey yapar. İskeleti oluşturan kemiklerin adını bilmez belki, ama bir kemik gösterin nereye konulacağını hemen söyler size. O deneyimi temsil eder; felsefe ise, işte bu deneyimden kaynaklanan düşüncenin üzerine düşünme ve nihayetinde yazma edimidir.

Aslında bu biraz da eleştirel düşünce...

Eleştirel düşünceden öte şu: Felsefe her zaman kendi üzerine yönelik düşüncedir ama içeriği sanat ve dindir. Sırasıyla kültür, uygarlık nesnelere, hedefine dindar bir sadakatle bağlı ve üretimini bir sanatçı duyarlılığıyla gerçekleştirmiş kişilerin tarihidir. Savaşlar bile öyledir. Hegel, öznel ve nesnel tinden sonra gelen saltık tin alanına yerleştirir din olgusunu. Bizde bunu hakkıyla açıklayabilecek kim var? Tasarımlarla açıklanamaz bu olgu, kavram kendine dirimli nefes üfleyecek kalem ister.

Yani, aslında bu bizim gündelik hayatımızdan çıkan, pratikten çıkan bir şey.

Bravo! Aynen öyle. Aristoteles için denilir ki asıl teorik bilgelige önem verdi falan... Oysa, pratik bilgelik olmadan, teorik kısım olmaz dedi. Çünkü tek kanatlı kalır. Burada atlanılması gereken konu şudur ki: Derdi, sorusu olan, yanıtını alamazsa çıldıracağını hisseden insanın çabası vardır okuduğumuz felsefe tarihinde. Pratik bilgelik teorik alana uzanmak zorunda değildir; lâkin, pratik olmadan teorik bilgelik yüzeysel kalır.

Kavramlardan, teorik ve pratik bilgiden bahsettik.

Ben genel tabloya baktığımda akademik üretimde de güncelde de şunu görüyorum, olgu olmadan kavramların kullanımı... Türkiye’de bu sıkça yapılan bir şey. Belki de bu yüzden biraz Türkiye’de felsefe zordur. Felsefeciler başka dilde konuşuyor sanki. Bu bizi felsefeden uzaklaştırıyor belki de.

Geçenlerde, sofistleri arar olduk diye yazmıştım. Sokrates niye konuştu? Sokrates’in kendi sofistti oysa. Sofistlere neden Platon çok karşıydı örneğin? Bunlar, içinden çıktıkları sofist grubu eleştirdiler. Çünkü sofistler bir süre sonra bu işi düzgün yapabilmenin birçok yerde üstünlük getirdiğini fark ettiler ve zenginlerin çocuklarına retorik dersleri verdiler. Orada retorik çok önemli... Retorik olmadan biz bunları konuşamayız. Bir baktılar ki iyi konuşan etkileyici konuşan, mahkemelerde davaları kazanıyor. Avantaj elde ediyor. Böyle olunca sofistler zenginlerin çocuklarına parayla ders vermeye başladılar, lanetlendi bu. Denildi ki bu ancak belirli düzeyde insanların yapabileceği bir şeydir. Bakın felsefe giderek bir fildişi kuleye doğru hapsediliyor. Sokrates dedi ki: “Sokaktaki adamla da konuşurum ben” çünkü pratik bilgeliğine güveniyordu. Pratik bilgeliği Sokrates’i her alanı ilişkilendirmeye götürdü. Bilirsiniz, der ki: “Ben ruhtan ruh doğurtan ebeyim, güzeli doğurtuyorum ve bunu herkesle yapabilirim çünkü ben öğretmiyorum... Sizin halihazırda bildiğiniz şeyi size hatırlatıyorum.” Bunun üzerine içeriden köle çağrılır, köle sıfır eğitilidir. Geometri problemi çözdürür. Geometri çok önemlidir. Dolayısıyla bunu yaptı ve şunu gösterdi herkes felsefeye yeteneklidir. Varlık o dönemde Sokrates’e kadar doğada aranıyordu. Bunun arkasında bir birlik olması lazım. Bu birlik nedir? Su mudur, ateş midir, logos mudur? Sokrates dedi ki, “Peki insan nedir?” Özneye çekti olayı. O dönemde sofistliğin de belirli ilkeleri vardı -sofistleri bile kırmızı dipli muyla arıyoruz

artık. Sofistliğin çok ötesinde bir şey yaşanıyor şimdi. Ürkütücü bir şey yaşanıyor. Dolayısıyla bu ortamda kavramı kullanan kişi kavramı yanlış kullandığında iki durum oluyor: Ya yanlış kullanılıyor; çünkü, olayla olgu karıştırılıyor ya da kavram doğru kullanılıyor ama psikik seviye akla eşlik edemiyor. Kavramı yanlış kullandığımı kabul ettiğimde bu bir geri adım atmadır. “Evet ya! 13 yıldır ders veriyorum ama bu kavramı hiç anlamamışım” Bu çok ciddi bir şeydir, pratik bilgeliğin bundan ayrılmaz olması... Ne oldu bakın, o teoriyi pratiğe uygulayabildim. “Bilmek değil, yapabilmektir mesele.” Çok severim İsmail Emre’nin lafıdır bu. Mesele aslında yapabilmekte... İkinci grupta da şu var: Kavramı bilir doğru yerde kullanır. Kavramları o kadar iyi kullanır, o kadar nefis sentezler yapar ki konuşmalara çağrılır. Çok ünlü bile olabilir. “Benim de şöyle bir lafım vardır” “Ben de zaten ta ne zaman söylemiştim” “Bunu ilk ben söyledim” demeye başlar. Haklıdır da çevresindeki insanlardan çok daha üstün bir düşünme yetisine, bilgi seviyesine ulaşmıştır. Giderek herkes aşağılanır, soliptik benlik acılaşır. Genellikle öfkeli de oluyor böyle kişiler. Bir çuval incir berbat olur. Nicel fazlalık niteliği bozar işte. Kavram bilgisi varlığın araştırılmasıysa, sanki varlıkla hiç temas edilmemiş gibidir. Çünkü ben, cüzi ben, tikel ben olarak sadece var olanım. Varlık değilim. Ben varlığı yansıtabiliyor muyum? O ışıllı ışıllı bir parlamadır.

Bir yazınızda Türkiye’de Hegel anlaşılmadan Marksizm öğrenilmeye çalışıldı diyorsunuz. Türkiye’de solun entelektüel birikimi sakat mıdır bu anlamda?

Bir kimlik bunalımı yaşadığımızı düşünüyorum. Bize ait olmayan birtakım şeylerle, el yordamıyla ilerlemeye çalışıyoruz. Ben solu eleştirdiğimde insan olarak ifade edilen soyut ortak paydaya en yakın gördüğüm ideoloji olarak gördüğümünden solu, aslında solun görevi olarak gördüğümünden

eleştirdim. İnsan değer verdiği şeyi eleştirir, tabii sol eleştiriye çok kapalı. Solun, bence, bizdeki eksikliği, özelleştirir. Buradan tabii, ağır bir Marx eleştirisine de girmek gerekir; yeni savaş kapısı açmak istemem. Marx’ı okuyup iyice anlayıp nerelerde eksik kaldığını bulmalıyız. Ben çok yuvarlak olarak şöyle söyleyeyim: “Bu iş Sovyetlerde olmadı, kotarılamadı” derken neden olmadığını analizini çok iyi yapmalıyız. Kimisi de şöyle diyor: “Oradaki uygulama sosyalizm değildi zaten” Engel olan neydi? İnsanı, insan denilen varlığın özünden, psikolojisinden, ihtiyaçlarından soyutlayarak ilerleyemeyiz. Kendiyle teması olmayan insan birtakım şeyleri kabul ediyor ve onlarla ezbere hayatını devam ettiriyor. Özeleştirme aşamasına gelmeden önce, Hegel’in solcular tarafından okunmaması sorunu var tabii. Bu dünyada da böyle. Bizde materyalist diyalektik anlayışı olarak ortaya sürülen şeyin mekanik bir diyalektik olarak kavranıldığı görülüyor. Bu beraberinde büyük sorunlar getirir. Okuduğunu anlamamak, hiç okumamış olmak gibi ciddi konular var bu mecrada.

Cumhuriyetle birlikte modernite kuruluyor ancak bu daha sonra modernizme dönüyor diyorsunuz bir yazınızda. Ayrımı açar mısınız, bunun yansımaları nelerdi?

Modernizm, ideoloji haline gelmek demek. İdeoloji olduğunda bir şey donmuştur, kalıplaşmıştır artık. Atatürk, Atatürkçü değildi; Marx, Marksist değildi. Bunları anlamak önemli. Belirli bir “izm”, “cı”, “ci” geldiğinde ortada satılacak, insanlara boyun eğdirilecek, insanların kusursuz uyum göstermesinin beklendiği bir kalıp oluyor. İdeoloji zorunlu olarak sınırlar. Modernite ise, klasiğin karşısında ama gerekli. Modernite klasiğin aşılması anlamında çok önemlidir. Oysa, modernizm denildiğinde, yaşam olarak Pozitivist etkiler söz konusudur. Kendinden önceki basamakları yadsıyan bir yaklaşım. Pozitivist eğitimle, Türk

halkı kendi kökünü bulamadı. Daha iyi yapılabilir miydi? diye eleştiriler var. Köy okullarını ihmal etmeden eleştirmek gerek. Şehirlerde halkevleri açıldı, bunlar çok bilinçli yapılan hareketlerdi. Yani Hegel'in edim dediği şey. DTCF'yi kurarken ya da bir bakanlık kurarken... Soyuta anlamı devlet olarak açığa çıkarırken, halkın eğitimle buluşmasını sağlayarak, devrimlere edimsellik kazandırılmak istenildi. O yüzden ideal olgusal olandır, birbirinden ayrı düşen iki yan değildirler. Atatürk bunu başarmayı hedefledi. Bu çok büyük bir şeydi tabii. İdrak gerektirir. Dolayısıyla biz "izm" dediğimizde olayı ketliyoruz. Modernizm, geçmişiyadıyor. Bir şeye yadıyla değil, kapsayarak ulaşmak gerek. Ben, yetişkin Gülgün olarak otururken, çocuk Gülgün'ü yadıyla tekmeleyip gelmedim. O bende kapsanarak geldi. Bu, Hegel felsefesinde çok önemli bir şeydir. İslam derken, Tevrat'ı, Zebur'u, İncil'i, dışarıda bırakmam onların da hesabını vermek zorundayım. "Dört kitabı bir bilmeyen bizden değildir" var ya... Dört kitabın hesabını vermeyi bırakın, millet işte "pis Yahudi" falan diyor. İslam'da böyle bir şey yok ki. Dini tanımıyorlar... Dini tanımak derken aklıma geldi bakın, enteresan bir döneme girdik ya da giriyoruz. Atatürk önümüzdeki dönem için ve bu dönemde de turnusol kağıdı haline geldi. Din karşıtlığından dolayı Atatürk'ü reddeden bir grup vardı ve kemikleşmiş bir grup, onlar her zaman olacak. Cumhuriyet kurulduktan sonra istiklal mahkemeleri vs. o süreçleri düşünürsek bir şekilde onlar Atatürk'ün ufkunu anlamadıkları için düşman oldular diye düşünüyoruz ama değil. Aslında sorun ne biliyor musunuz? Sorun dini yanlış anlamaları. Atatürk'ü yanlış anladıklarından değil aslında İslam'ın özünü kavrayamadılar. Atatürk tarikatları kapattığında, aynen şu an olduğu gibi tarikat faaliyetleri vardı. Konuşurken kimseyi incitmek de istemem. Ama o tarikatlarla o insanların peşinden giden de yüzbinlerce belki milyonlarca insan var. Bunların

kapatılmasının, Atatürk'ün onları Cumhuriyetle birlikte kapatmasının belirli bir nedeni vardı aslında. Dinde, tasavvufta, batını denilen, batını bir nedeni vardı. Bunlar anlaşılmadığı için sanki hincından, düşmanlığından, din düşmanlığından kapatmış gibi algılanıyor oysa ki böyle bir şey değildi. Atatürk ferdi hikmet döneminin geldiğini bildiği için, özgür ve özgün birey dönemi geldiği için kapattı. Bir başka grup Atatürkçülükle slogan olarak ilgileniyor. Aynı zamanda bir diğeri de Atatürk'ü sadece gardırop devrimcisi olarak görüyor. Karşıtlarmış gibi görünen bu iki grubun söylemleri pek benzer ve inanca düzeyinde ne yazık ki! Derine inilmiş, araştırılmış, belirli bir nesnel zemine oturtulmuş bir çalışmayla varılan bir sonuca istinaden ulaşılan düşüncelere sahip değiller, daha çok ezberlerin tekrarı var.

Konuşma boyunca kişinin kendini tanıması, varlık duyusu gibi kavram ve olgularla sık sık felsefe ve psikolojiye gönderme yaptınız. Türk insanının sınırdaki kişilik bozukluğu olduğunu söylüyorsunuz yazılarınızdan birinde, başka neler dersiniz bunlarla ilgili?

Evet, övdüğümüz kusursuz, yerdığımız mutlak kusurludur her daim. Olgusal, kavramsal düşünme eksikliğimiz var. Her yerde kendimizi arıyoruz. Bu hastalık, narsistik bir bozukluk. Eğer, siz, tamamen bana uyuyorsanız onaylıyorum, tamamen kendi düşüncemi görüyorsanız... Eğer en ufak bir ayrılma varsa tamamen reddediyorum. İlişkilerimizde, politik tarzımızda, sanata bakışımızda her yere sirayet etmiş hastalıklı bir durum. Biz çok sesli müzik dinleyemiyoruz. İtri, Bach dinleyemiyoruz. Çünkü çoksesliliğe açık değiliz. Bu o kadar önemli bir şey ki. "Aydınlanmanın Diyalektiği" kitabında önsözde diyorlar ki: "Şu cümle Adorno'nun, şu cümle Horkheimer'in diyemeyiz. Çünkü uyuştü, örtüştü cümlelerimiz." Bu beni çok etkiledi. Buyursunlar, bizim entelektüellerimiz yapınlar.

Olanaklı mı? Kavga etmekten fenalık geçirdik. Her entelektüelin yanında oluşturduğu bir grup var hiç kimseyle görüşmüyor. Sadece ona tapan öğrencileriyle temas halindedir. Disiplinlerarası bir şey yapmak çok zor. Tek başına notalar geziyor ortalıkta.

Böyle olmadığı için bizde bir Aydınlanmanın Diyalektiği çıkmıyor işte.

Ana sorunumuz bu.

Kitap İncelemesi: E. J. Hobsbawm, 1870'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mit Gerçeklik"

Doğacan BAŞARAN

Kitap İncelemesi: E. J. Hobsbawm, 1870'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mit Gerçeklik", Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995, 224 s.

E. J. Hobsbawm tarafından kaleme alınan 1870'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mit Gerçeklik" başlıklı eser, Osman Akınhay'ın tercümesiyle Türkçeye çevrilmiş ve Ayrıntı Yayınları aracılığıyla okuyucuyla buluşturulmuştur. Kitapta, milletlerin ilksel milliyetçilik yorumunda olduğu gibi, antropolojik bağlar üzerinden tanımlanarak tarih kadar eski topluluklar olduğu varsayımına itiraz edilmekte ve ulus-devletlerin olmadığı yerlerde milliyetçiliklerden bahsetmenin anlamının olmadığı öne sürülmektedir. Dolayısıyla Hobsbawm'ın milletleri, bazı farklılıklar olmakla birlikte Benedict Anderson'ın Hayali Cemaatler isimli kitabındaki gibi, inşa edilmiş topluluklar olarak tanımladığı ifade edilebilir. Yani Hobsbawm'ın milliyetçilik anlayışı, ulusların inşa edildiği varsayımı üzerine dayanmakta ve bu nedenle de modern milliyetçilik sınıfında yer almaktadır.

Milliyetçilik anlayışını temellendirdiği eserinde Hobsbawm, milliyetçilik terimini tıpkı yine bir modern milliyetçi olan Ernest Gellner gibi, politik birim ile milli birimin uyumunu ifade eden bir ilke olarak tanımladığını belirtmektedir. Ancak yazar, Gellner'den ayrıldığı noktanın da altını çizmektedir. Hobsbawm'a göre Gellner'in yaklaşımının eksikliği, tepeden modernleşme perspektifinin, aşağıdan değerlendirmeye yeteri kadar önem verilmesini güçleştirmesidir. Bu kapsamda Hobsbawm'ın altı bölümden oluşan eserinde yer alan konular şu başlıklar altında incelenmektedir:

- Yepyeni Bir Şey Olarak Devlet: Devrimden Liberalizme
- Popüler Ön-Milliyetçilik
- Hükümetlerin Perspektifi
- Milliyetçiliğin Biçim

Değiştirmesi, 1870-1918

- Milliyetçiliğin Zirvesi, 1918-1950
- Yirminci Yüzyılın Sonunda Milliyetçilik

Bahse konu olan bölümler bağlamında yazarın eseri incelendiğinde, "Yepyeni Bir Şey Olarak Devlet: Devrimden Liberalizme" başlıklı bölümde, etimolojik boyutuyla "nation" (millet) sözcüğünün incelendiği görülmekte ve burada Hobsbawm'ın modern millet kavramının tarihsel açıdan yeniliğine dikkat çektiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda Hobsbawm, Fransızların millet tanımına atıfta bulunarak "millet" in "tek ve bölünmez" olması gereken devrimler çağında, millet kavramının bir özelliğinin de bu olduğunu dile getirerek kavrama olan yaklaşımını ortaya koymuş ve milleti, kolektif egemenlikleri kendilerinin politik ifadesi olan bir devlette somutlaşan yurttaşlar topluluğu olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan Millet=Devlet=Halk denklemi ise milleti, bir toprak parçası üzerinden tanımlamayı; yani temelinde yurttaşlık bağının yer almasını gerektirmiştir.

Aynı bölümde Hobsbawm, 19. yüzyıl milliyetçiliklerinin ve milletleşme süreçlerinin üzerinde Wilson'un "halkların kaderini tayin hakkı" söyleminin de etkili olduğunu ve dolayısıyla milletleşme olgusunun liberal değerler üzerinden şekillendiğini söylemektedir. Bu söylemi takiben çeşitli örnekleri inceleyen yazar, Massimo d'Azeglio'nun "İtalya'yı yarattık, şimdi de İtalyanları yaratmalıyız." sözünü ve Albay Pilsudski'nin "Devleti yaratan millet değil, milleti yaratan devlettir." cümlesini hatırlatarak milletlerin inşa edilmiş topluluklar olduğu savına dikkat çekmektedir.

Hobsbawm, eserinin "Popüler Ön-Milliyetçilik" başlığını taşıyan ikinci bölümünde, dil, etnik köken, din ve kültür gibi değerler üzerinden popüler bir şekilde varlığını sürdüren

ön-milliyetçiliklere değinmekte ve çeşitli örneklere atıfta bulunarak ön-milliyetçilikler üzerinden modern milletleri ve milliyetçilikleri tanımlamanın doğru olmayacağına işaret etmektedir. Bu kapsamda Hobsbawm, durumu örneklendirmek adına Yahudi ön-milliyetçiliği ile modern Siyonizm arasında tarihsel bir süreklilik olmadığına dikkat çekmekte, Alman milliyetçiliği açısından Tirol Ayaklanması ile Adolf Hitler'in nazizm düşüncesi arasında özsel bir bağ bulunmadığını öne sürmekte ve Yunan milliyetçilerinin çok sık tarihsel bağ kurmaya çalıştıkları Helen Uygarlığı döneminde konuşulan Yunancayı bilmediklerini hatırlatmaktadır.

Kitabın "Hükümetlerin Perspektifi" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde ise milletleşme süreçleriyle beraber gelişen yeni meselelere değinilmektedir. Bu konuların en önemlisi milliyetçiliğin yükselişine bağlı olarak demokratik yurttaşlık hususunun gündeme gelmesi olmuştur. Ancak devletlerin siyaseti demokratikleştirme adımı, pek çok açıdan şovenist bir yurtseverlik anlayışının yükselişe geçmesini de beraberinde getirmiştir. Zira devletler, inşa edilen milletlerin aidiyetlerini semboller aracılığıyla güçlendirmeye çalışmış ve bağlılık duygusunu aşılama için ideolojik mühendisliğe yönelmiştir. Bahse konu olan dönemde milli marşlar ve milli diller modern milletlerin modern devletlere olan bağlılık motivasyonunu arttıran mühim unsurlar olarak öne çıkmıştır. Ancak Habsburglar örneğinde de görüldüğü üzere, dil=millet tanımlayışı, milliyetçileri tatmin etmeye yetmemiş ve farklı rekabetlerin vuku bulmasının önünü açmıştır.

Tüm bu gelişmeleri aktaran yazar, kitabının "Milliyetçiliğin Dönüşümü, 1870-1918" başlıklı dördüncü bölümünde ise milliyetçiliklerin on dokuzuncu yüzyılda bir yandan ırkçı ve diğer yandan da yabancı düşmanlığı

üzerinden şekillenen Darwinist Evrimci bir noktaya savrulduğuna dikkat çekmiştir. Bu da ırkçılık ile milliyetçilik arasında bağ kurulmasına neden olmuş ve böylelikle dilsel ve etnik milliyetçiliklerin birbirini kuvvetlendirmesi sonucunu doğurmuştur. Bu yüzden de yazara göre, milliyetçiliklerin 1870'lerden 1914'lere uzanan süreçte ivme kazanması hiç de şaşırtıcı değildir. Bu durumun bir başka sonucu ise milliyetçiliklerin sömürgeci niteliğe evrilmesi olmuştur. Zira Hobsbawm, söz konusu durumu, sol ve liberal değerlerle ilişkilendirilen milliyetçiliğin, zamanla sağcı şovenist, emperyalist ve yabancı düşmanı bir karaktere doğru ilerlemesi şeklinde nitelendirmiştir. Bu nedenle de Hobsbawm, bahsi geçen dönemde milliyetçiliğin yaşadığı dönüşümü, faşizmin doğumuna yol açan başat süreç olarak ifade etmiştir.

Hobsbawm'ın eserinin beşinci bölümü ise "Milliyetçiliğin Zirvesi, 1918-1950" başlığını taşımaktadır. Söz konusu bölümde yazar, iki savaş arası dönemin milliyetçiliklerin potansiyeli ve sınırlılıkları hususunda önemli bir değerlendirme fırsatı sunduğuna dikkat çekerek faşizmin yükselişi ve anti-faşist sol hareketlerin milliyetçi eğilimlere sahip çıkması gibi gelişmeleri kuramsal düzeyde açıklamıştır.

Kitabın son bölümü olan "Yirminci Yüzyılın Sonunda Milliyetçilik" başlıklı bölümde ise 1990'lı yılların başında yaşanan gelişmelerden hareketle, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya gibi çok uluslu devletlerin dağıldığını hatırlatan yazar, yeni milli devletlerin kurulduğunu belirtmekte ve yakın zamanda ayrılıkçı hareketlerin artışa geçmesinin önünde herhangi bir engel bulunmadığını iddia etmektedir. Ancak buna rağmen yazar, gelinek noktada milliyetçiliklerin Fransız Devrimi ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerinde olduğu gibi, çağı yönlendirecek başat bir tarihsel güç konumunda olmadığına da vurgu

yapmaktadır.

Sonuç olarak Hobsbawm, uluslararası politikada meydana gelen pek çok gelişmeyi ve modern ulus-devletin yaşadığı dönüşümleri, milliyetçiliğin yükseliş ve düşüş trendleri bağlamında kuramsal bir çerçevede incelemiştir. Modern milliyetçilik yorumları açısından mühim bir eser olan bu çalışmayı tüm Anlık Dergisi okurlarına tavsiye ederiz.